

არაპირდაპირ დაზარალებული პირის მოთხოვნები ზიანის ანაზღაურებაზე გერმანული და ფრანგული სამოქალაქო სამართლის მიხედვით

პროფ. დოქ. ბერნჰარდ კრესე, LL.M. (კიოლნი/პარიზი), *Maître en droit*
ჰაგენის დისტანციური სწავლების უნივერსიტეტი

This article deals with the question under which circumstances secondary victims may be entitled to compensation under German and French law. Whereas German law favors a restrictive solution, stipulating very specific requirements in order to be entitled to compensation, French law is more generous in this respect. The article compares both solutions and shows which aspects of each system should be preferred in case of European harmonization.

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია საკითხი, იმის შესახებ, თუ რა წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში შეუძლიათ არაპირდაპირ დაზარალებულ პირებს, გერმანული და ფრანგული სამართლის მიხედვით, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. თუ გერმანული სამართალი პრობლემის რესტრიქციულ (შემზღუდველ) გადაჭრას გვთავაზობს, რა შემთხვევაშიც არაპირდაპირ დაზარალებულის ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა ძალიან სპეციფიკურ წინაპირობებთან არის დაკავშირებული, ფრანგული სამართალი გაცილებით გულუხვიანაა. ნაშრომში შედარებით-სამართლებრივი გზით ნაჩვენებია, ამ ორი სისტემის რომელი ასპექტი იმსახურებს უპირატესობას ევროპული ჰარმონიზაციის პირობებში.

სარჩევი

I. შესავალი	21	ა) პრინციპი	26
1. პრობლემის არსი	21	ბ) გამონაკლისი: გსკ-ის 844-ე პარაგრაფი	27
2. კვლევის საგანი	22	გ) კანონისმიერი ცესია	28
ა) სისტემური განსხვავებები გერმანულ და ფრანგულ ვალდებულებით სამართალში	22	დ) მართლმსაჯულების მიერ აღიარებული გამონაკლისები	29
ბ) კვლევის მიზანი	23	3. განსაკუთრებული შემთხვევები	30
II. არაპირდაპირ დაზარალებული პირის მოთხოვნები გერმანული სამართლის მიხედვით	23	ა) მორალური ზიანის ანაზღაურება	30
1. სახელშეკრულებო მოთხოვნები	23	ბ) საზოგადოების წევრებისთვის მიყენებული ზიანი ..	31
ა) ძირითადი პრინციპი	23	აა) რეფლექსური ზიანი	31
ბ) გამონაკლისები	24	ბბ) პარტნიორის სასარგებლო გამჭოლი პასუხისმგებლობა	32
აა) ხელშეკრულება მესამე პირის მიმართ დამცავი ეფექტით	24	III. არაპირდაპირ დაზარალებული პირის მოთხოვნები ფრანგული სამართლის მიხედვით	33
ბბ) მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაცია	26	1. სახელშეკრულებო მოთხოვნები	33
2. დელიქტური მოთხოვნები	26	ა) ძირითადი პრინციპი	33

* გერმანულიდან თარგმნა დავით მაისურაძემ. სტატია
გერმანულ ენაზე გამოქვეყნდა: ZEuP 3/2014, 504-537.

ბ) გამონაკლისები.....	35
აა) Stipulation tacite pour autrui.....	35
ბბ) Action directe?.....	35
2. დელიქტური მოთხოვნები.....	36
ა) „დიდი“ გენერალური დათქმები.....	36
ბ) ზიანი.....	37
აა) Dommage direct და მიზეზობრიობა.....	37
ბბ) Dommage personnel, certain et légitime.....	38
გ) მიმართება ზიანის ანაზღაურების სახელშეკრულებო მოთხოვნებთან.....	39
3. განსაკუთრებული შემთხვევები.....	39
ა) მიუღებელი სარჩოს გამოანგარიშება.....	39
ბ) მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლები.....	40
გ) მორალური ზიანის ანაზღაურება.....	41
დ) საზოგადოების წევრებისათვის მიყენებული ზიანი.....	42

IV. შედარებითი შეფასება.....	42
1. მატერიალური ზიანის ანაზღაურება.....	42
1) ძირითადი განსხვავება: წესისა და გამონაკლისის შებრუნება.....	42
ბ) გარდაცვლილის ახლობლების მიუღებელი სარჩოს ანაზღაურება.....	43
გ) ოჯახის წევრების მიერ განეული მოვლის ხარჯები.....	43
დ) მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლების რეგრესული მოთხოვნები.....	44
ე) პარტნიორის არაპირდაპირი ზიანი საზოგადოების წილების გაუფასურების გამო.....	44
ვ) ზიანი სხვა კრედიტორებისა, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან ახლობელ პირთა წრეს.....	45
2. არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება.....	45
3. შეჯამება.....	46

I. შესავალი

1. პრობლემის არსი

როდესაც ვინმე მესამე პირის წინააღმდეგ ახორციელებს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას, ამ ქმედებით დაზარალებულ პირთა წრე არავითარ შემთხვევაში არ შემოიფარგლება მხოლოდ ამ მესამე პირის პიროვნებით. ცხადია, უპირველეს ყოვლისა, დაზარალებულია ის, ვის მიმართაც უშუალოდ განხორციელდა ქმედება. მაგალითად, არასწორი სამედიცინო ჩარევის შედეგად უშუალოდ დაზარალებული პირი არის პაციენტი.¹ უშუალოდ დაზარალებულია ასევე ავტომობილის მგზავრი, რომელიც ავტოსაგზაო შემთხვევის შედეგად დაზიანდება,² აგრეთვე დაზიანებული ავტომობილის მესაკუთრეც.³ შეიძლება მაგალითის მოყვანა საკორპორაციო სამართლიდანაც: თუკი სააქციო საზოგადოების გამგეობა სააქციო საზოგადოებების შესახებ კანონის 93-ე პარაგრაფით გათვალისწინებულ

ვალდებულებებს დაარღვევს, ამით შეიძლება საზოგადოებას ქონებრივი ზიანი მიადგეს.⁴

თუმცა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად, შესაძლებელია, ზიანი მიადგეს იმ სხვა პირებსაც, რომელთაც უშუალოდ არ შეხებიათ დამაზიანებელი ქმედება.⁵ არაპირდაპირ დაზარალებულია პირი, რომლის ზიანიც მხოლოდ გვერდითი შედეგია უშუალოდ დაზარალებულის დაზიანებისა და, ამდენად, არა უშუალოდ, არამედ რეფლექსურად განპირობებულია დამაზიანებელი ქმედებით. მნიშვნელოვანი მაგალითია მოკლულის ახლობლები⁶ ანდა იმ ადამიანის ოჯახის წევრები, რომელიც დამაზიანებელი ქმედების შედეგად შრომისუუნარო გახდა და ამის გამო აღარ შეუძლია ოჯახის წევრების რჩენა.⁷ არაპირდაპირი ზიანის დადგომა შეიძლება დაეფუძნოს იმ შემთხვევაშიც, როცა ოჯახის წევრი შრომისუუნარო ნათესავის მოსავლელად თავის პროფესიულ საქმიანობას შეწყვეტს.⁸

¹ Adolf Laufs/Christian Katzenmeier/Volker Lipp, *Arztrecht*, 6. Aufl. 2009, Abschnitt X Rn 1.
² Karl August Prinz von Sachsen Gessaphe, *La mort du footballeur en droit délictuel*, FS Chabas, 2011, 857.
³ Gottfried Schiemann in Walter Erman, *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 13. Aufl. 2011, § 823 Rn. 27.
⁴ Wolfgang Hölters in Wolfgang Hölters, *Kommentar zum Aktiengesetz*, 2. Aufl. 2014, AktG § 93 Rn. 358.
⁵ ამასთან დაკავშირებით შდრ. Michael Burmann/Jürgen Jahnke, (Kein) Ersatz von mittelbaren Schäden im Haftpflichtfall, NZV 2012, 11.

⁶ შდრ. § 844 BGB.
⁷ Philippe Malaurie/Laurent Aynès/Philippe Stoffel-Munck, *Les obligations*, 6. Aufl. 2013, Rn. 102 Fn. 40; Geneviève Viney/Patrice Jourdain, *Les conditions de la responsabilité*, 4. Aufl. 2013, Rn. 317; Jacques Dupichot, *Des préjudices réfléchis nés de l'atteinte à la vie ou à l'intégrité corporelle*, Paris, 1969, Rn. 13.
⁸ შდრ. Frank Pardey, *Berechnung von Personenschäden*, 4. Aufl. 2010, Rn. 1910.

ეკონომიკური ზიანი შეიძლება მიადგეს უბედური შემთხვევის მსხვერპლის დამსაქმებელსაც, თუკი მსხვერპლი გარდაიცვლება ან მძიმე დაზიანების გამო ვეღარ შეძლებს დაკისრებული სამუშაოს შესრულებას.⁹ არაპირდაპირ დაზარალებულ პირს წარმოადგენს ასევე ლოკომოტივის იმ მემანქანის დამსაქმებელი სარკინიგზო კომპანია, რომელიც მატარებლით თვითმკვლელს გადაუვლის და ამის გამო დაავადდება და შრომისუნარო გახდება.¹⁰ თავად ლოკომოტივის მემანქანის მიერ განცდილი ზიანი პირდაპირად ჩაითვლება თუ არაპირდაპირად, ეს დამოკიდებულია იმაზე, მისთვის მიყენებულ ზიანს უშუალოდ თვითმკვლელობის აქტით გამოწვეულად მივიჩნევთ თუ თვითმკვლელობისთვის მიყენებული ზიანიდან შუალობითად განპირობებულ შედეგად.¹¹ იგივე შეეხება უბედური შემთხვევის მოწმესაც.

სააქციო საზოგადოების გამგეობის მიერ ვალდებულების დარღვევის ზემოთ მოყვანილ მაგალითში, შესაძლებელია, ზიანი საზოგადოებასთან ერთად ასევე აქციონერებმაც განიცადონ, კერძოდ კურსის დაცემის გამო, რაც შესაძლოა, ვალდებულების დარღვევას მოჰყვეს.¹² იგივე ეხება შპს-ის პარტნიორებსაც მათი წილების გაუფასურების თვალსაზრისით.¹³ კიდევ ერთ მაგალითს წარმოადგენს ზიანის გამონევა აქციონერისთვის, რომელსაც გამგეობის მიერ ვალდებულების დარღვევით განპირობებული გაკოტრების გამო მდგომარეობის გამოსასწორებლად სესხის აღება უნევს.¹⁴ ყველა შემთხვევაში, არაპირდაპირი ზიანისთვის დამახასიათებელია, რომ იგი უშუალო დაზარალებულისთვის მიყენებული ზიანის შუალობითი შედეგია.

პირდაპირ და არაპირდაპირ დაზარალებულმა პირებმა ზოგჯერ, შესაძლოა, გარდა ეკონომიკური ზარალისა, სულიერი ტკივილიც განიცადონ, რაც ასევე ზიანად შეიძლება შეფასდეს. ეს შეიძლება ეხებოდეს მოკლულის ოჯახის წევრებს ან მეგობრებს,¹⁵ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად მოვლის საჭიროების მქონე ადამიანის ნათესავებს, ასევე ლოკომოტივის მემანქანეს სარკინიგზო სუიციდის დროს ან უბედური შემთხვევის მოწმეს.¹⁶

2. კვლევის საგანი

ა) სისტემური განსხვავებები გერმანულ და ფრანგულ ვალდებულებით სამართალში

საკითხი, თუ რამდენად შეუძლია არაპირდაპირ დაზარალებულ პირს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა, სამართლის სისტემებში სხვადასხვაგვარად არის რეგულირებული. გერმანული დელიქტური სამართლის კონცეფციას „სამი «მცირე» გენერალური დათქმის სისტემას” უწოდებენ.¹⁷ „გენერალური დათქმები” ეწოდება იმის გამო, რომ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში გსკ) 823 I პარაგრაფით გათვალისწინებული სამართლებრივი სიკეთის ბრალეული და მართლსაწინააღმდეგო დაზიანების ნიშნები, გსკ-ის 823 II პარაგრაფით გათვალისწინებული დამცავი ნორმების ნიშნები და გსკ-ის 826-ე პარაგრაფით გათვალისწინებული ამორალურობის ნიშნები მნიშვნელოვან განვრცობას საჭიროებს.¹⁸ გენერალური დათქმები „მცირეა” იმის გამო, რომ ისინი გაცილებით უფრო კონკრეტულია, ვიდრე გსკ-ის თავდაპირველ პროექტში გათვალისწინებული „დიდი” გენერალური

⁹ *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857; *Jürgen Jahnke*, *Unfalltod und Schadensersatz*, 2. Aufl. 2012, § 1 Rn. 142 ff.

¹⁰ შდრ. ზოგადად დამსაქმებლის არაპირდაპირ ზიანთან დაკავშირებით *Pardey* (Fn. 8) Rn. 374 ff.

¹¹ შდრ. OLG Hamm 2.4.2001 – 6 U 231/99, r + s 2001, 366 ff.

¹² შდრ. *Hölters* in *Hölters*, 2. Aufl. 2014, AktG § 93 Rn. 358; *Reinhard Patzina/Stefan Bank et al.*, *Haftung von Unternehmensorganen*, 2010, Kap. 15 Rn. 84.

¹³ *Holger Altmeyen* in *Günter H. Roth/Holger Altmeyen*, *Kommentar zum GmbHG*, 7. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 150 ff.; *Hanno Merkt* in *Münchener Kommentar zum GmbHG*, 2010, GmbHG § 13 Rn. 363.

¹⁴ BGH 11.7.1988 – II ZR 243/87, BGHZ 105, 121 (130); *Patzina/Bank et al.* (Fn. 12) Kap. 15 Rn. 85; ასევე შპს-ისთვის BGH 4.3.1985 – II ZR 271/83, BGHZ 94, 55 (59); *Altmeyen* in *Roth/Altmeyen*, 7. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 153.

¹⁵ *Pardey* (Fn. 8) Rn. 3478 ff.

¹⁶ *Pardey* (Fn. 8) Rn. 3478.

¹⁷ *Karl Larenz/Claus-Wilhelm Canaris*, *Schuldrecht II/2*, 13. Aufl. 1994, § 75 I 3. a), 354 f.; შდრ. *Christian v. Bar*, *Gemeineuropäisches Deliktsrecht I*, 1996, Rn. 17, რომელიც საუბრობს სამ „გვარეობით შემადგენლობაზე”.

¹⁸ *Larenz/Canaris* (Fn. 17) § 75 I 3. a), 354 f.

დათქმის მოწესრიგება, რომლის ტექსტის მიხედვითაც, ზიანის ყოველ ბრალეულ და მართლსაწინააღმდეგო გამოწვევას მისი ანაზღაურების ვალდებულება უნდა დაეფუძნებინა.¹⁹ თუმცა სამართლებრივი სიკეთის დარღვევის, დამცავი ნორმისა და ამორალურობის შემადგენლობები განხორციელებული უნდა იყოს მოთხოვნის დამყენებელი პიროვნების მიმართ, რაც როგორც წესი, არაპირდაპირი ზიანის დამოუკიდებლად დელიქტურ-სამართლებრივ ანაზღაურებას, გამორიცხავს.

მაგრამ გსკ-ის I პროექტში გვხვდება წარმოდგენილის მსგავსი დიდი გენერალური დათქმა, მაგალითად, ფრანგულ დელიქტურ სამართალში. ფრანგული სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში ფსკ) 1382-ე მუხლის თანახმად, ფაქტობრივად ყველას შეუძლია იმ ყოველი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა, რომელიც მან ბრალეული და მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შედეგად განიცადა. ამგვარად, არ შეიძლება გამოირიცხოს, რომ ვინმეს ზიანი *per se* არ დაექვემდებარება ანაზღაურებას. გერმანიისგან განსხვავებით, საფრანგეთში ქონებაც საყოველთაო დაცვის ობიექტია. აქედან გამომდინარე, გენერალური დათქმა, როგორც წესი, მოიცავს არაპირდაპირ ზიანსაც.

გერმანულ სამართალში, საკმაოდ ვიწროდ ფორმულირებული დელიქტური შემადგენლობების გამო, ნაწილობრივ არამიზანშეწონილად მიჩნეულმა შედეგებმა სახელშეკრულებო პასუხისმგებლობის ფარგლების გაფართოება გამოიწვია. ეს განსაკუთრებით თვალსაჩინოა მესამე პირების მიმართ დამცავი ეფექტის მქონე ხელშეკრულების სამართლებრივ ფიგურაში, რომელიც სახელშეკრულებო დაცვას მათზეც ავრცელებს, ვინც ხელშეკრულების მხარეები არ არიან და მათ აძლევს იმ სუფთა ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საშუალებას, რომელიც დელიქტური სამართლით ანაზღაურებადი არ იქნებოდა.²⁰ გაფართოების ასეთი ტენდენციები ფრანგულ სამართალში საჭირო არ არის,²¹ ვინაიდან

ფსკ-ის 1382-ე მუხლი პრინციპულად ყველა ბრალეულ და მართლსაწინააღმდეგო დაზიანებას მოიცავს.²² ამრიგად, გერმანულ სამართალშიც სავარაუდოა, რომ არაპირდაპირი ზიანი, გარკვეულ შემთხვევებში, ხელშეკრულების საფუძველზე, დამოუკიდებელ ანაზღაურებას დაექვემდებაროს.

ბ) კვლევის მიზანი

ვინაიდან, ფრანგული დელიქტური სამართლის „დიდი“ გენერალური დათქმა შეესაბამება იმას, რაც გსკ-ის I პროექტში გერმანული დელიქტური სამართლისთვისაც იყო გათვალისწინებული და ფსკ-ის 1382-ე მუხლი წარმოადგენს პასუხისმგებლობის დამკისრებელ ნორმას, რომელიც გაცილებით მეტ შემთხვევებს მოიცავს, ვიდრე გერმანიის დელიქტური სამართალი, მიზანშეწონილია გერმანული სამართლის სწორედ ფრანგულთან შედარება არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობის კუთხით. ფსკ-ის 1382-ე მუხლი „დიდი“ გენერალური დათქმის პროტოტიპია.²³ აქედან გამომდინარე, კვლევის მიზანია ორივე ვარიანტის უპირატესობებისა და ნაკლოვანებების დადგენა, მათ შორის გერმანული სახელშეკრულებო-სამართლებრივი შესაძლო კომპენსაციების გათვალისწინებითაც, რათა საბოლოოდ შესაძლებელი იყოს იმის შეფასება, თუ რომელ სისტემას (ან რომელი სისტემის რომელ ასპექტებს) შეიძლება მიენიჭოს უპირატესობა ჰარმონიზებულ ვალდებულებით სამართალში.

II. არაპირდაპირ დაზარალებული პირის მოთხოვნები გერმანული სამართლის მიხედვით

1. სახელშეკრულებო მოთხოვნები

ა) ძირითადი პრინციპი

როგორც წესი, გერმანული სამართლის მიხედვით

¹⁹ Larenz/Canaris (Fn.17) § 75 I 3. a), 354.

²⁰ Rainer Jagmann in Staudinger, Neubearb. 2009, BGB § 328 Rn. 84 ff. და იქ მითითებული წყაროები; დანვრილებით სახელშეკრულებო და დელიქტური სამართლის თაობაზე v. Bar (Fn. 17) Rn. 413 ff.

²¹ Cour de cassation, assemblée plénière (Cass. ass. plén.) 12.7.1991, D. 1991, 549 – Besse; Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 801.

²² Ulrich/Hübner/Vlad Constantinesco, Einführung in das französische Recht, 4. Aufl. 2001, 185.

²³ v. Bar (Fn. 17) Rn. 14.

დვით, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა მხოლოდ უშუალო დაზარალებულს შეუძლია. გსკ-ის 280 I 1 პარაგრაფით გათვალისწინებული მოთხოვნის წინაპირობაა ზიანის მიმცენებელსა და დაზარალებულს შორის ვალდებულებითი ურთიერთობის არსებობა. ოჯახის წევრები, დამსაქმებელი ან დაზარალებულთან დაკავშირებული სხვა პირები, გსკ-ის 280 I 1 პარაგრაფით გათვალისწინებული ანაზღაურების მოთხოვნაზე უფლებამოსილი პირების წრის მიღმა რჩებიან, თუკი მათსა და ზიანის მიმცენებელს შორის არ არსებობს ვალდებულებითი ურთიერთობა. მაშასადამე, თუკი ექიმი ბრალეულად დაარღვევს მკურნალობის ხელშეკრულებით ნაკისრ ვალდებულებას და ამით პაციენტს მიაყენებს ზიანს, პაციენტს შეუძლია ხელშეკრულების საფუძველზე მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება. მის ოჯახის წევრებს კი ეს, როგორც წესი, არ შეუძლიათ, ვინაიდან ისინი არ არიან ექიმთან დადებული ხელშეკრულების მხარეები.²⁴

ბ) გამონაკლისები

ა) ხელშეკრულება მესამე პირის მიმართ დამცავი ეფექტით

ერთგვარ გამონაკლისს შეიძლება წარმოადგენდეს მესამე პირების მიმართ დამცავი ეფექტის მქონე ხელშეკრულების ინსტიტუტი, რომლის მიხედვითაც, ზიანის ანაზღაურება შეიძლება მოითხოვოს ხელშეკრულების დაცვის სფეროში მოქცეულმა პირმა მიუხედავად იმისა, რომ ის არც ხელშეკრულების მხარეს წარმოადგენს და არც ვალდებულების შესრულების მოთ-

ხოვნის სხვა საფუძველი გააჩნია.²⁵ ასეთ შემთხვევაში, გსკ-ის 311 III 1 პარაგრაფისა და II № 3-ის თანახმად, მესამე პირსა და ზიანის მიმცენებელს შორის არსებობს ვალდებულებითი ურთიერთობა.²⁶

მესამე პირის მიერ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის წინაპირობა სახეზეა, როდესაც სახელშეკრულებო ვალდებულების შესრულება ტიპურად ეხება მესამე პირს,²⁷ ან პირველადი ურთიერთობით არსებობს მესამე პირთან განსაკუთრებულად დაკავშირებული სპეციფიკური საფრთხე (ეს იმისათვის, რომ მესამე პირების დამცავმა ეფექტმა *culpa in contrahendo* (c. i. c.) მოიცვას).²⁸ როგორც წესი, განსაკუთრებული კავშირის გამო მესამე პირის სამართლებრივ სიკეთებს, უფლებებსა და ინტერესებს (გსკ-ის 241 II პარაგრაფის გაგებით) ისეთივე საფრთხე უნდა ემუქრებოდეს, როგორც იარსებებდა, მესამე პირი ძირითადი ვალდებულებითი ურთიერთობის მონაწილე რომ ყოფილიყო. მაგრამ სახელშეკრულებო დაცვის ფარგლებში მოქცეულ მესამე პირს, უპირველეს ყოვლისა, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა მხოლოდ იმ სამართლებრივი სიკეთის, უფლებისა და ინტერესის დარღვევის გამო შეუძლია, რომლისკენაც განსაკუთრებული კავშირის გამო მიმართულია არსებული საფრთხე. დამცავი ეფექტით მოცული ინტერესის ფარგლებს მიღმა ზიანის ანაზღაურების ვალდებულების დაკისრება წინააღმდეგობაში მოდის ინსტიტუტის *ratio*-სთან, მათ შორის იმიტომაც, რომ გაუფრთხილებლობით გამოწვეული სუფთა ქონებრივი ზიანისთვის დელიქტური პასუხისმგებლობა კანონმდებლის მიერ არასასურველად მიჩნეული და ეს პრინციპი არ უნდა იყოს უგულებელყოფილი სახელშეკრულებო

²⁴ თუმცა შდრ. BGH 10.1.1984 – VI ZR 158/82, BGHZ 89, 263 (266); *Laufs/Katzenmeier/Lipp* (Fn. 1) Abschnitt B Rn. 15.

²⁵ შდრ. *Reichsgericht* (RG) 7.12.1911 – VI 240/11, RGZ 78, 239 – Linoleumrollen; BGH 28.1.1976 – VIII ZR 246/74, BGHZ 66, 51 – Gemüseblattfall.

²⁶ შდრ. *Peter Krebs* in Nomos Handkommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 2. Aufl. 2012, BGB § 311 Rn. 139, რომელიც საუბრობს § 311 Abs. 3 S. 1 BGB-ზე; aA (ergänzende Vertragsauslegung) BGH 20.4.2004 – X ZR 250/02, NJW 2004, 3035 (3038 f.); *Hans-Peter Haferkamp* in Barbara Dauner-Lieb/Horst Konzen/Karsten Schmidt, Das neue Schuldrecht in der Praxis, 2002, 171 ff.; სამართლებრივი საფუძვლის დასახელების გარეშე:

BGH 29.4.1953 – VI ZR 63/52, BGHZ 9, 316 (318); BGH 28.5.1957 – VI ZR 136/56, BGHZ 24, 325 (327); ასევე (სამოსამართლო სამართალშემოქმედება, § 242 BGB), მაგალითად, *Peter Gottwald* in Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 6. Aufl. 2012, BGB § 328 Rn. 165, 167; *Astrid Stadler* in Othmar Jauernig, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 15. Aufl. 2014, BGB § 328 Rn. 21. Ausf. zum Meinungsstand *Jagmann* in Staudinger, Neubearb. 2009, BGB § 328 Rn. 92.

²⁷ BGH 26.6.2001 – X ZR 231/99, NJW 2001, 3115 (3116); BGH 2.7.1996 – X ZR 104/94, BGHZ 133, 168 (173); *Gottwald* in MüKoBGB, 6. Aufl. 2012, BGB § 328 Rn. 178.

²⁸ *Krebs* in NK-BGB, 2. Aufl. 2012, BGB § 311 Rn. 144.

ან კვაზი-სახელშეკრულებო პასუხისმგებლობის გაფართოების გზით.²⁹

ამგვარად, ზიანის ანაზღაურების არანაირი წინასახელშეკრულებო მოთხოვნა არ წარმოეშობა დედასთან ერთად მალაზიაში შესულ შვილს, თუკი დედას მალაზიაში მალლიდან ჩამოვარდნილი საგანი მოკლავს. შვილის ინტერესს, რომ იგი არჩინონ, არ ფარავს წინასახელშეკრულებო ვალდებულებითი ურთიერთობის დაცვითი ეფექტი, ვინაიდან დედის გარდაცვალება კავშირში არაა შვილის თანხლებასა და მის მალაზიაში ყოფნასთან. იგივე ითქმის შეძენილი საგნებით გამოწვეულ უბედურ შემთხვევებზეც.

თუმცა, გამონაკლისი შეიძლება გამომდინარეობდეს ხელშეკრულების შემავსებელი განმარტებიდან გსკ-ის 133-ე და 157-ე პარაგრაფების შესაბამისად.³⁰ მაგალითად, მშობლებს უნდა შეეძლოთ შვილის მკურნალობის ხელშეკრულების საფუძველზე იმ დამატებითი მოვლის ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნა, რომლებიც მათ წარმოეშვათ ბავშვის მკურნალობისას ექიმის მიერ დაშვებული შეცდომის გამო.³¹ თუმცა, უმაღლესი ფედერალური სასამართლოს მიერ განხილულ შემთხვევაში, საქმე ეხებოდა ხელშეკრულებას, რომელიც მშობლებმა საკუთარი სახელით, მაგრამ თავიანთი შვილის სასარგებლოდ დადეს (გსკ-ის 328-ე პარაგრაფის შესაბამისად); ამგვარად მათ, როგორც ხელშეკრულების მხარეებს, თავად უნდა შეეძლოთ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. საკითხავია, იგივე გადანყეტილება იქნებოდა თუ არა მიღებული, თუკი მშობლები გსკ-ის 164-ე პარაგრაფის შესაბამისად თავიანთი შვილის სახელით იმოქმედებდნენ და, ამდენად, არა ისინი, არამედ ბავშვი გახდებოდა ხელშეკრულების მხარე.

თუმცა, მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულების შემთხვევაშიც, ექიმის ვალდებულება შემოიფარგლება პაციენტისთვის მიყენებული ზიანით, ვინაიდან სწორედ პა-

ციენტის პიროვნებაა მოქცეული მკურნალობასთან დაკავშირებული ურთიერთობის ცენტრში.³² შესაბამისად, უმაღლესი ფედერალური სასამართლო უნდა დაყრდნობოდა ხელშეკრულების შემავსებელ განმარტებას,³³ რაც, მესამე პირის მიმართ დამცავი ეფექტის მქონე ხელშეკრულების შემთხვევაში, მისი მეთოდური მიდგომა იქნებოდა.³⁴ მაგრამ, ვინაიდან, სამართლებრივ ურთიერთობაში მონაწილე ყველა პირის ინტერესი ამგვარ ვითარებებში, რომლებშიც საქმე ეხება მშობლების მიერ ბავშვისთვის მკურნალობის ჩატარების დავალებას, ყოველთვის მსგავსია და თანაც სრულიად უმნიშვნელოა, ბავშვისთვის სასარგებლო ხელშეკრულება მშობლების სახელითაა დადებული თუ თავად ბავშვის სახელით, ბავშვის სახელით მშობლების მოქმედების შემთხვევაშიც, არასწორი მკურნალობით გამოწვეული, მოვლის დამატებითი ხარჯების თვალსაზრისით, დაშვებული უნდა იყოს მშობლების დამცავი ეფექტი ხელშეკრულებისა.

სპეციფიკურად მესამე პირის დამცავი ეფექტის მქონე ხელშეკრულების განმარტებიდან, რომლის მიზანსაც სწორედ მესამე პირის გარკვეული სამართლებრივი ტვირთისგან ან ზიანისგან დაცვა წარმოადგენს, შესაძლებელია ასევე გამომდინარეობდეს გამონაკლის შესასრულებელ ვალდებულებასთან კავშირის ქონის წინაპირობიდანაც. მესამე პირის ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა, ამ შემთხვევაში, გამომდინარეობს უშუალოდ ხელშეკრულებიდან, რაც შესაძლოა ასევე მოიცავდეს არაპირდაპირ ზიანსაც.³⁵ მაგალითად, აღიარებულია, რომ ორსულობის თავიდან აცილებასთან დაკავშირებული ხელშეკრულების დაცვით სფეროში პაციენტის ქმარი ანდა პარტნიორიც მოიაზრება, რაც იმას ნიშნავს, რომ არასწორი მკურნალობის შემთხვევაში, ამ პირებსაც შეუძლიათ, მოითხოვონ

²⁹ Harm Peter Westermann in Walter Erman, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 13. Aufl. 2011, Vorbem. zu BGB §§ 328 ff. Rn. 9.

³⁰ შდრ. Pardey (Fn. 8) Rn. 402.

³¹ BGH – VI ZR 158/82, BGHZ 89, 263 (266); Christian Janoschek in Beck'scher Online Kommentar BGB, Stand: 1.2.2014, BGB § 328 Rn. 62.

³² BGH – VI ZR 158/82, BGHZ 89, 263 (266).

³³ BGH – VI ZR 158/82, BGHZ 89, 263 (266).

³⁴ BGH – X ZR 250/02, NJW 2004, 3035 (3038 f.).

³⁵ თუმცა ხშირად გამოიყენება: Hartmut Oetker in MüKoBGB, 6. Aufl. 2012, BGB § 249 Rn. 99 f.

მოვლის ხარჯებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურება.³⁶ ქმრის ზიანი, ამ შემთხვევაში, ანაზღაურებადი არაპირდაპირი ზიანია.

მაშასადამე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურება მესამე პირის მიმართ დამცავი ეფექტის მქონე ხელშეკრულების ინსტიტუტის მეშვეობით არ არის სრულიად გამორიცხული, მაგრამ როგორც წესი, მას აბრკოლებს შესასრულებელ ვალდებულებასთან კავშირის არქონა. თუკი გსკ-ის 133-ე და 157-ე პარაგრაფების შესაბამისი განმარტებით დადგინდება, რომ სწორედ იმ ინტერესის დარღვევით წარმოიშვა არაპირდაპირი ზიანი, რომელსაც ხელშეკრულების დამცავი ეფექტი მოიცავდა, დაზარალებულ მესამე პირებს შეუძლიათ მოითხოვონ არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურება.

ბ) მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაცია

კიდევ ერთ გამონაკლისს შეიძლება წარმოადგენდეს მესამე პირის ზიანის ლიკვიდაცია. თუმცა, ამ შემთხვევაში, მოთხოვნის დაყენებაზე უფლებამოსილ პირს შეუძლია, მხოლოდ უშუალო დაზარალებულისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. ასეთ ვითარებაში მოთხოვნის დაყენებაზე უფლებამოსილი პირი არანაირად არ არის არაპირდაპირ დაზარალებული, არამედ ის მხოლოდ უშუალოდ დაზარალებულის მოთხოვნას აყენებს.

2. დელიქტური მოთხოვნები

ა) პრინციპი

დელიქტურ სამართალშიც, როგორც წესი, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა მხოლოდ უშუალოდ დაზარალებულს შეუძლია.³⁷ არსებითად ეს განპირობებულია უკვე მიმოხილული გერმანული დელიქტური სამართლის „მცირე“ გენერა-

ლური დათქმების სისტემით.³⁸ გსკ-ის 823 I პარაგრაფის თანახმად, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის წინაპირობა აბსოლუტური სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფაა, რომლის მფლობელსაც ხელყოფის შედეგად წარმოქმნილი ზიანის ანაზღაურება შეუძლია მოითხოვოს (შემადგენლობის პრინციპი).³⁹ არაპირდაპირ დაზარალებულ პირებს, მაშასადამე მათ, ვინც მხოლოდ სხვა პირის დაზიანების შედეგად განიცდიან თავიანთ ზიანს, როგორც წესი, თავად არ უზიანდებათ აბსოლუტური სამართლებრივი სიკეთე, ამიტომ გსკ-ის 823 I პარაგრაფის საფუძველზე ზიანის ანაზღაურებას ვერ მოითხოვენ. იგივე ითქმის სამართლებრივ სიკეთესთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობის სხვა შემადგენლობებზეც, როგორიცაა, მაგალითად, საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის 7 I პარაგრაფის ან პროდუქტზე პასუხისმგებლობის შესახებ კანონის 1 I 1 პარაგრაფი.

აღნიშნული შესაბამისად ვრცელდება გსკ-ის 823 II პარაგრაფზეც. შემადგენლობის პრინციპიდან გამომდინარე, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებამოსილება აქვს მხოლოდ მას, კონკრეტულად ვისი ხელყოფაც მოქცეულია დარღვეული ნორმის დაცვით სფეროში.⁴⁰ მესამე პირები, რომლებიც მხოლოდ ისეთ შუალობით ზიანს განიცდიან, რომელთა დადგენა, თავის მხრივ, არ წარმოადგენს დამცავი ნორმის დარღვევას, გსკ-ის 823 II პარაგრაფით ვერ მოითხოვენ ზიანის ანაზღაურებას.

გსკ-ის 826-ე პარაგრაფით გათვალისწინებული მოთხოვნის კრედიტორიც არის მხოლოდ ის პირი, რომლის ქონებაც განზრახ და ამორალურად იქნა დაზიანებული და არა მესამე პირი, რომელსაც ამორალური ქმედებით მიადგა ისეთი არაპირდაპირი ზიანი, რომელსაც დამზიანებლის განზრახვა არ მოიცავდა.⁴¹ ცხადია, სხვაგვარად არის საქმე, როდესაც ზიანის მიმყენებ-

³⁶ BGH 14.11.2006 – VI ZR 48/06, NJW 2007, 989 (990); Janoschek in BeckOK BGB, Stand: 1.2.2014, BGB § 328 Rn. 62.

³⁷ Oetker in MüKoBGB, 6. Aufl. 2012, BGB § 249 Rn. 281; Jahnke (Fn. 9) § 1 Rn. 34.

³⁸ შდრ. ზემოთ 2. ა).

³⁹ Oetker in MüKoBGB, 6. Aufl. 2012, BGB § 249 Rn. 280.

⁴⁰ Oetker in MüKoBGB, 6. Aufl. 2012, BGB § 249 Rn. 280.

⁴¹ BGH 20.2.1979 – VI ZR 189/78, NJW 1979, 1599 (1600); Hermann Reichold in juris Praxis-Kommentar BGB, 6. Aufl. 2012, BGB § 826 Rn. 72.

ლის განზრახვა – მათ შორის არაპირდაპირი განზრახვაც⁴² – არაპირდაპირი ზიანის მიყენებას მოიცავს⁴³ და ქმედების ამორალურობა ამ ზიანსაც ეხება.⁴⁴ მაგალითად, ამას ადგილი შეიძლება ჰქონდეს მაშინ, როდესაც ტაქსის მძღოლების გაერთიანება თავის ერთ-ერთ თანამშრომელს ჯარიმას დააკისრებს იმის გამო, რომ ეს თანამშრომელი, გაერთიანების თვალთახედვით კონკრეტულ არასასურველ მძღოლს, ტაქსის მომსახურების განწევის უფლებას მისცემს.⁴⁵ ამ შემთხვევაში, თუკი მძღოლის მიმართ გამოყენებული ღონისძიება ამორალური იქნება, მძღოლს შეუძლია მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება. იგივე ითქმის სამსახურებრივი ვალდებულების დარღვევის გამო წარმოშობილ მოთხოვნებზე, რომელთა დაყენებაც არაპირდაპირ დაზარალებულს შეუძლია, თუკი დარღვეული სამსახურებრივი ვალდებულება მისი მოთხოვნის დაკისრების დაკისრებას და ხელშეწყობას ემსახურებოდა.⁴⁶

ამ ყველაფრის გათვალისწინებით, როგორც წესი, აკრძალული ქმედების შედეგად არაპირდაპირ დაზარალებულ პირებს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება არ აქვთ; ამასთან, შედარებით იშვიათია, მაგრამ მაინც არსებობს შემთხვევები, როდესაც ნორმის შემადგენლობის განხორციელება პირადად მათ პიროვნებას ეხება. ასევე სრული კომპენსაციის პრინციპით დასტურდება, რომ (მხოლოდ) ის პირი, რომლის სკენაც მიმართულია უნებართვო ქმედება,⁴⁷ უნდა იყოს უფლებამოსილი ზიანის სრულ ანაზღაურებაზე, მიუხედავად იმისა, დამდგარი ზიანი რა ფარგლებში ჩაითვლება პირდაპირ ან არაპირდაპირ ზიანად.⁴⁸

ბ) გამონაკლისი: გსკ-ის 844-ე პარაგრაფი

„უშუალოდ დაზარალებული პირის აქტიური ლეგიტიმაციაზე ფოკუსირების პრინციპიდან“⁴⁹ პრაქტიკული თვალსაზრისით მნიშვნელოვან გამონაკლისს აწესრიგებს გსკ-ის 844-ე პარაგრაფი. ამის საპირისპიროდ, მას შემდეგ, რაც 1977 წლიდან საოჯახო მეურნეობის გაძლოა ოჯახის რჩენაში შეტანილ წვლილად ჩაითვალოს გსკ-ის 1360 II პარაგრაფით,⁵⁰ მნიშვნელოვნად შემცირდა⁵¹ გსკ-ის 845-ე პარაგრაფის მნიშვნელობა, რომელიც დღეისათვის მხოლოდ ოჯახში ან საწარმოში კანონით დაკისრებულ იმ მომსახურების შეუსრულებლობას მოიცავს, რომელიც რჩენას არ განეკუთვნება.⁵²

გსკ-ის 844-ე მუხლი ეხება გარდაცვლილის ახლობელთა მოთხოვნებს იმ დაუშვებელი ქმედებების შემდეგ, რომლებიც მიმართული იყო მესამე პირის სიცოცხლის წინააღმდეგ. ამრიგად, პირადად გარდაცვლილის ახლობლები არ წარმოადგენენ დაუშვებელი ქმედების ადრესატებს, მაგრამ შეიძლება მესამე პირის გარდაცვალებით არაპირდაპირი ზიანი მიადგათ. ასეთ ზიანს განეკუთვნება დაკრძალვის ხარჯები, მიუღებელი სარჩო, ასევე სულიერი ტკივილი. თუმცა ამ უკანასკნელს გსკ-ის 844-ე პარაგრაფი არ მოიცავს. ნორმის 1-ლი ნაწილი აწესრიგებს დაკრძალვის ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნას, მე-2 ნაწილი კი – მიუღებელი სარჩოს ანაზღაურებას. რჩენაში იგულისხმება როგორც ფულადი დახმარება, ისე ბუნებრივად გაწეული ამაგი, ორივე მათგანის ანაზღაურება ერთმანეთის პარალელურად შეიძლება იქნას მოთხოვნილი.

⁴² BGH 14.6.2000 – VIII ZR 218/99; NJW 2000, 2896 (2897); BGH 19.7.2004 – II ZR 218/03, NJW 2004, 2664 (2666).

⁴³ BGH – VI ZR 189/78, NJW 1979, 1599 (1600); Reichold in jurisPK-BGB, 6. Aufl. 2012, BGB § 826 Rn. 72.

⁴⁴ BGH – VI ZR 189/78, NJW 1979, 1599 (1600).

⁴⁵ BGH 12.11.1979 – II ZR 40/79, LM Nr. 35 zu § 826 BGB.

⁴⁶ BGH 29.3.1971 – III ZR 110/68, NJW 1971, 1172 (1174).

⁴⁷ Schiemann in ErmanBGB, 13. Aufl. 2011, BGB § 844 Rn. 1.

⁴⁸ ამ გაგებით Oetker in MüKoBGB, 6. Aufl. 2012, BGB § 249 Rn. 99, 281.

⁴⁹ Gerhard Wagner in MüKoBGB, 6. Aufl. 2013, BGB § 844 Rn. 1; მსგავსადვე RG 18.5.1903 – VI 29/03, RGZ 55, 24 (30); ასევე Schiemann in ErmanBGB, 13. Aufl. 2011, BGB § 844 Rn. 1; შდრ. ასევე Christian Huber in NK-BGB,

2. Aufl. 2012, BGB § 844 Rn. 2; Anne Röthel in Staudinger, Neubearb. 2007, BGB § 844 Rn. 2, die § 844 BGB für eine Durchbrechung des angeblichen Prinzips hält, dass nur der in seinen Rechtsgütern Beeinträchtigte Schadensersatz verlangen kann – ein solches Prinzip kann jedoch so pauschal schon im Hinblick auf §§ 823 Abs. 2, 826 BGB nicht angenommen werden.

⁵⁰ საქონი და საოჯახო სამართლის სარეფორმო პირველი კანონი (1. EheRG) v. 14.6.1976, BGBl. I 1421, ძალაშია 1.7.1977-დან.

⁵¹ Jan Luckey in Hanns Prütting/Gerhard Wegen/Gerd Weinreich, Bürgerliches Gesetzbuch, 9. Aufl. 2014, BGB § 845 Rn. 1; Gerald Spindler in BeckOK BGB, Stand: 1.11.2013, BGB § 845 Rn. 1.

⁵² Luckey in Prütting/Wegen/Weinreich, 9. Aufl. 2014, BGB § 845 Rn. 1.

მიუღებელი ფულადი სარჩოს მოთხოვნის და-
ანგარიშების საფუძველს წარმოადგენს მოკლუ-
ლის ფიქტიური წმინდა შემოსავალი, რომელსაც
ის გარდაცვალების შემდეგ მიიღებდა და ოჯა-
ხის რჩენისათვის გაითვალისწინებდა;⁵³ ამას აკ-
ლდება ის საპროცენტო განაკვეთი, რომელსაც
თავად მოკლული საკუთარი საჭიროებებისათ-
ვის გამოიყენებდა.⁵⁴ ფიქსირებული საოჯახო
ხარჯები, ე.ი. ის ხარჯები, რომლებიც ადამიან-
ის დაკარგვისგან დამოუკიდებლად წარმოიშო-
ბა, ყოველგვარი გამოქვითვის გარეშე ნაწილდე-
ბა გარდაცვლილის ახლობლებს შორის.⁵⁵ მნიშვნე-
ლოვანია, რომ ზიანის მიმყენებელს მხოლოდ
იმ მიუღებელი სარჩოს ანაზღაურება შეიძლება
მოეთხოვოს, რომლის გადახდაც მოკლულს სა-
ოჯახო-სამართლებრივი კანონმდებლობით ევა-
ლებოდა.⁵⁶ კანონით გაუთვალისწინებელი ნება-
ყოფლობითი რჩენის ან ფაქტობრივი რჩენითი
ურთიერთობის გათვალისწინება არ ხდება.⁵⁷ სა-
მართლებრივი მოთხოვნები სარჩოს გამოყოფა-
ზე საოჯახო სამართლის კანონისმიერი ნორმე-
ბისკენაა მიმართული.⁵⁸

გარდაცვლილის ახლობლების მიერ ზიანის
ანაზღაურების მოთხოვნა მხოლოდ იმ ოდენო-
ბით დაიშვება, რაც ფაქტობრივად შეიძლება
ყოფილიყო განუღებელი.⁵⁹ მაშასადამე, ფულადი
სარჩოს ანაზღაურება ორი ზედა ზღვარით შე-
მოიფარგლება: ერთი მხრივ, დაუშვებელია იმა-
ზე მეტის მოთხოვნა, რისი სამართლებრივი ვა-
ლდებულებაც მოკლულს ექნებოდა, მეორე მხ-
რივ კი, მოთხოვნა შემოიფარგლება პროგნოზი-
რებული ფაქტობრივი შესაძლებლობებით. მიუ-
ღებელი ფულადი სარჩოს ოდენობის დადგენი-
სათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება მო-
კლულის სამომავლო საშემოსავლო მდგომარე-
ობის პროგნოზს, ასევე მის მიერ უკვე გადახდი-
ლი სარჩოს ოდენობებს, თუკი მას ასეთი გადახ-
დის სამართლებრივი ვალდებულება ჰქონდა.
გარდაცვლილის ახლობლები, პროგნოზის

მტკიცების გამარტივების მიზნით, ხელმძღვა-
ნელობენ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის
287-ე პარაგრაფით.⁶⁰

ამაგთან დაკავშირებული მოთხოვნა გულის-
ხმობს საოჯახო ხარჯებისა და ბავშვის მოვლა-
სთან დაკავშირებული ხარჯების ანაზღაურე-
ბას, რასაც გარდაცვლილი მისი წილის სახით
სიცოცხლის პერიოდში ფარავდა.⁶¹ დასაშვებია
ფიქტიური ანგარიშსწორებაც, ე.ი. გარდაცვლი-
ლის ახლობლებს არ სჭირდებათ შემცვლელი
მუშაკის აყვანა.⁶² ჩვეულებრივ, ამაგთან დაკავ-
შირებული მოთხოვნის ოდენობა გამოითვლება
აბსტრაქტულად, ცხრილების მეშვეობით, რომ-
ლებიც ითვალისწინებს ოჯახის სიდიდეს და ფი-
ქტიური შემცვლელი მუშაკის კლასიფიკაციას.⁶³

ვალდებულებითი სამართლის სპეციალურ
კანონებში, მაგალითად, საგზაო მოძრაობის შე-
სახებ კანონის მე-10 პარაგრაფსა და სამოქალა-
ქო პასუხისმგებლობის შესახებ კანონის მე-5 პა-
რაგრაფში, გსკ-ის 844-ე პარაგრაფის შესაბამი-
სი მოწესრიგებაა ასახული.⁶⁴

გ) კანონისმიერი ცესია

გარკვეულ შემთხვევებში, ადამიანის ჯანმრ-
თელობის დაზიანების ან მკვლელობის დროს
მთლიანი ზიანის ანაზღაურებას თავდაპირვე-
ლად თავის თავზე იღებენ მესამე პირები, რის
შედეგადაც მათ არაპირდაპირი ზიანი ადგებათ.
მაგალითად, სოციალური სამართლის კოდექ-
სის VII წიგნის 63 I პარაგრაფისთანახმად, სამ-
სახურებრივი უბედური შემთხვევების დროს კა-
ნონისმიერი დაზღვევა, გარკვეული წინაპირო-
ბების არსებობისას, შრომისუუნაროდ დარჩე-
ნილ პირს ან გარდაცვლილის ახლობლებს უხ-
დის პენსიას. კანონისმიერ საპენსიო დაზღვევას
იღებენ ასევე გარდაცვლილის ახლობლები (სო-
ციალური სამართლის კოდექსის VI წიგნის 46-ე

⁵³ *Wagner in MüKoBGB*, 6. Aufl. 2013, BGB § 844 Rn. 51.

⁵⁴ *Wagner in MüKoBGB*, 6. Aufl. 2013, BGB § 844 Rn. 56.

⁵⁵ *Wagner in MüKoBGB*, 6. Aufl. 2013, BGB § 844 Rn. 53 ff.

⁵⁶ *Wagner in MüKoBGB*, 6. Aufl. 2013, BGB § 844 Rn. 24 ff.

⁵⁷ *Wagner in MüKoBGB*, 6. Aufl. 2013, BGB § 844 Rn. 27 ff.

⁵⁸ *Wagner in MüKoBGB*, 6. Aufl. 2013, BGB § 844 Rn. 24, 37.

⁵⁹ *Röthel in Staudinger, Neubearb.* 2007, BGB § 844 Rn. 90.

⁶⁰ *Röthel in Staudinger, Neubearb.* 2007, BGB § 844 Rn. 90.

⁶¹ *Michel Schah Sedi / Cordula Schah Sedi*, *Personen-schäden*, 2010, § 4 Rn. 89 ff., 153 ff.

⁶² *Schah Sedi/Schah Sedi* (Fn. 61) § 4 Rn. 93.

⁶³ *Schah Sedi/Schah Sedi* (Fn. 61) § 4 Rn. 93 ff.; ყველაზე მნიშვნელოვანი და გავრცელებული ცხრილია *Hermann Schulz-Borck/Frank Pardey*, *Der Haushaltsführungs-schaden*, 8. Aufl. 2013.

⁶⁴ შდრ. *Jahnke* (Fn. 9) § 1 Rn. 38.

და მომდევნო პარაგრაფები). ანაზღაურების გაგრძელების შესახებ კანონის (EFZG) 3 1 პარაგრაფის თანახმად, დამსაქმებელი, დასაქმებულის ავადმყოფობის შემთხვევაში, ვალდებულია, ექვსი კვირის განმავლობაში გადაუხადოს მას ხელფასი, ამის შემდეგ კი ჯანმრთელობის სახელმწიფო დაზღვევა აგრძელებს გადახდას სოციალური სამართლის კოდექსის V თავის 44-ე პარაგრაფის თანახმად. განზრახი ძალადობრივი ქმედებების მსხვერპლებს, გარკვეულ პირობებში, მსხვერპლის კომპენსაციის შესახებ კანონის 1 | 1 პარაგრაფის ომის მსხვერპლთა კომპენსაციის შესახებ კანონის 1 | 1 პარაგრაფისა და მე-9 და მომდევნო პარაგრაფების თანახმად, შეუძლიათ მოითხოვონ რჩენა; ასეთივე მოთხოვნის უფლება აქვს მათ მემკვიდრეებს (მსხვერპლის კომპენსაციის შესახებ კანონის 1 | 1 პარაგრაფის ომის მსხვერპლთა კომპენსაციის შესახებ კანონის 1 | 1 პარაგრაფი, 36-ე და მომდევნო პარაგრაფები). ეს ჩამონათვალი არ არის ყოვლისმომცველი.⁶⁵

მესამე პირის მიერ მომსახურების განევის ფარგლებში ყოველთვის გათვალისწინებულია დაზარალებული პირის მიერ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის კანონისმიერი ცესია მესამე პირების მიმართ, რათა მათ შეძლონ რეგრესის წესით სარგებლობა. სოციალური დაზღვევის სააგენტოებისთვის ცესია გათვალისწინებულია სოციალური სამართლის კოდექსის X წიგნის 116 | პარაგრაფით, დამსაქმებლისათვის კი ანაზღაურების გაგრძელების შესახებ კანონის მე-6 | პარაგრაფით. სამხარეო მომსახურების უწყებებისათვის ცესიას ითვალისწინებს მსხვერპლის კომპენსაციის შესახებ კანონის მე-5 პარაგრაფი და ომის მსხვერპლთა კომპენსაციის შესახებ კანონის 81-ე a პარაგრაფი. სამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით, ცესიის მეშვეობით რეგრესის კონსტრუქციის გამო, საქმე არანაირად არ ეხება მესამე პირის მოთხოვნას არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურებაზე. მომსახურების გამწვევი მესამე პირები უშუალოდ დაზა-

რალელებული პირის ზიანის ანაზღაურების იმ მოთხოვნას აყენებენ, რომლებიც *cessio legis*-ის ძალით მათზე გადავიდა. თუმცა, ფუნქციურად საქმე შეეხება არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურებას, ვინაიდან მოთხოვნები მომსახურების გამწვევ მესამე პირზე გადადის მხოლოდ იმიტომ, რომ მან მომსახურება გასწია. უშუალოდ დაზარალებულს მესამე პირის მიერ განეული მომსახურების საფუძველზე ზიანი სრულიად უქარწყლდება. მაგრამ ზიანის მიმყენებელი პირი პასუხისმგებლობისაგან არ უნდა გათავისუფლდეს დაზარალებულის მიმართ მესამე პირის მიერ განეული მომსახურების გამო,⁶⁶ რის გამოც მომსახურების გამწვევი მესამე პირი თავისივე განეული მომსახურების ოდენობით დაზარალელებული პირის (კრედიტორის) პოზიციაში გადადის.

დ) მართლმსაჯულების მიერ აღიარებული გამონაკლისები

მხოლოდ უშუალო ზიანის ანაზღაურების პრინციპიდან სხვა გამონაკლისებიც იქნა აღიარებული მართლმსაჯულების მიერ. მაგალითად, უბედური შემთხვევის მსხვერპლის ნათესავებს, გარკვეულ შემთხვევებში, შეუძლიათ, მოითხოვონ ზიანის ანაზღაურება გარდაცვალების შესახებ მიღებული შეტყობინებით განცდილი „შოკის“ გამო.⁶⁷ იმისათვის, რომ თავიდან იქნას აცილებული პასუხისმგებლობის უსაზღვრო გაფართოება, შოკით მიღებული ზიანის წინაპირობას წარმოადგენს ხანგრძლივი მძიმე პათოლოგიური ზემოქმედება, რომელიც სამედიცინო თვალსაზრისითა და ცხოვრებისეული გამოცდილებით ჯანმრთელობის დაზიანებად ფასდება და, ამდენად, სცდება ჯანმრთელობის ისეთი დასუსტების ფარგლებსაც, რომელსაც გარდაცვლილის ოჯახის წევრები, როგორც წესი, განიცდიან ხოლმე გარდაცვალების თაობაზე შეტყობინების მიღების შედეგად.⁶⁸ ამგვარად გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, შეფასდება თუ

⁶⁵ სრულყოფილებისთვის შდრ. *Jahnke* (Fn. 9) § 2 Rn. 629 ff., § 4 Rn. 41 ff., § 5 Rn. 399 ff.

⁶⁶ *Horst Kater* in *Kasseler Kommentar zum Sozialversicherungsrecht*, Stand: 06/2013, SGB X § 116 Rn. 6.

⁶⁷ იხ. მაგ., *Christian Katzenmeier* in *NK-BGB*, 2. Aufl. 2012, BGB § 823 Rn. 22.

⁶⁸ *BGH* 11.5.1971 – VI ZR 78/70, *BGHZ* 56, 163 (165 f.); *BGH* 31.1.1984 – VI ZR 56/82, *NJW* 1984, 1405; *BGH* 4.4.1989 – VI ZR 97/88, *NJW* 1989, 2317 f.; შდრ.

არა მიღებული დაზიანება პათოლოგიურად.⁶⁹ მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეიძლება გვექონდეს საქმე გარდაცვლილის ოჯახის წევრის პირადი სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებასთან, რაც, მიუხედავად იმისა, რომ შუალობითად განპირობებულია გარდაცვლილის სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებით, ზიანის მიმყენებლის მიერ ანაზღაურებული უნდა იყოს გსკ-ის 823 პარაგრაფის შესაბამისად, როგორც საკუთრივ გარდაცვლილის ოჯახის წევრის ჯანმრთელობის დაზიანება.⁷⁰

კიდევ ერთ გამონაკლისს წარმოადგენს დაბადებამდე ზიანის მიყენების შემთხვევა. თუ, მაგალითად, ორსული უბედური შემთხვევის მსხვერპლი გახდება და ეს გამოიწვევს *nasciturus*-ის (ნაყოფის) ჯანმრთელობის დაზიანებას,⁷¹ ან თუკი *nasciturus* მშობიარობის დროს არასწორი სამედიცინო ჩარევის გამო დაზიანდება,⁷² ბავშვს შეუძლია, დაბადების შემდეგ (გსკ-ის 1-ლი პარაგრაფი) მოითხოვოს დედისათვის ზიანის მიყენების შედეგად მიღებული დაზიანების ანაზღაურება, თან იმის გამოც, რომ დაზიანდა მისი საკუთარი სამართლებრივი სიკეთე, მისი ჯანმრთელობა ან ფიზიკური ხელშეუხებლობა.⁷³ იგივე პირობა მოქმედებს *nondum conceptus*-ისთვის ჯერ კიდევ ჩასახვამდე მიყენებული დაზიანების შემთხვევაშიც,⁷⁴ რაც ტერმინოლოგიურად ვერ საბუთდება (ლოგიკურად შეუძლებელია, ჯერ კიდევ არარსებული ადამიანის ჯანმრთელობა „დაზიანდეს“), მაგრამ იგი გამომდინარეობს გერმანიის ძირითადი კანონის 1 | მუხლით გათვალისწინებული ადამიანის ღირსებიდან.⁷⁵

3. განსაკუთრებული შემთხვევები

ა) მორალური ზიანის ანაზღაურება

მორალური და სხვა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება, გსკ-ის 253 I პარაგრაფის თანახმად, მხოლოდ მაშინა არის შესაძლებელი, როდესაც კანონი ამას პირდაპირ ითვალისწინებს. მნიშვნელოვანი რეგულაცია, რომელიც არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებას ითვალისწინებს, მოცემულია გსკ-ის 253 II პარაგრაფში.. ამ ნორმის თანახმად, არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა შეიძლება მხოლოდ გარკვეული სამართლებრივი სიკეთეების დაზიანების შემთხვევაში. გსკ-ის 253 II პარაგრაფის ნორმატიულ შინაარსს იმეორებს სხვა დამატებითი კანონების ნორმებიც, კერძოდ საფრთხის შექმნის გამო პასუხისმგებლობის დამდგენი ისეთი ნორმები, როგორიცაა საგზაო მოძრაობის შესახებ კანონის მე-11 2 პარაგრაფი ანდა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის შესახებ კანონის მე-6 2 პარაგრაფი რომელიც კიდევ ერთხელ არის განმარტებული, რომ სხეულის დაზიანების შემთხვევაში არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებაც შეიძლება იყოს მოთხოვნილი. ამ ნორმებს გსკ-ის 253 II პარაგრაფის გარეშე დამოუკიდებელი მნიშვნელობა არ გააჩნიათ.⁷⁶ გარკვეულწილად მნიშვნელოვანია ასევე ზოგადი თანასწორობის კანონის 15 II 1 პარაგრაფი (არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება დისკრიმინაციის შემთხვევაში) და გსკ-ის 651f II პარაგრაფი (ზიანის ანაზღაურება ჩაშლილი მოგზაურობისას შვებულების დროის უსარგებლოდ დაკარგვის გამო). სასამართლო პრაქტიკა არამატერიალურ ზიანს ხედავს ასევე ქონებრივი ზიანის „კომერციალიზაციის“ კუთხით; ეს, უპირველეს ყოვლისა, ეხება საგზაო შემთხვევის შედეგად ავტომობილების სარგებლიანობის

Katzenmeier in NK-BGB, 2. Aufl. 2012, BGB § 823 Rn. 22.

⁶⁹ BGH – VI ZR 78/70, BGHZ 56, 163, (165 f.); BGH – VI ZR 97/88, NJW 1989, 2317 f.

⁷⁰ შდრ. Jahnke (Fn. 9) § 1 Rn. 41 f., § 2 Rn. 572 ff.

⁷¹ BGH 11.1.1972 – VI ZR 46/71, BGHZ 58, 48 (51).

⁷² BGH 6.12.1988 – VI ZR 132/88, BGHZ 106, 153 (155 f.); შდრ. Jahnke (Fn. 9) § 1 Rn. 42.

⁷³ სრულად იხ. Katzenmeier in NK-BGB, 2. Aufl. 2012, BGB § 823 Rn. 23.

⁷⁴ BGH 20.12.1952 – II ZR 141/51, BGHZ 8, 243 (248 f.) – Lues-Fall.

⁷⁵ შდრ. BGH – II ZR 141/51, BGHZ 8, 243 (248 f.) – Lues, რომელიც, მართალია, არ ახსენებს ადამიანის ღირსების ცნებას, მაგრამ მისი გადანყვეტილება საგნობრივად ამ კონცეფციითაა დასაბუთებული.

⁷⁶ Huber in NK-BGB, 2. Aufl. 2012, BGB § 253 Rn. 7.

დაკარგვას,⁷⁷ ასევე, უმაღლესი ფედერალური სასამართლოს მიერ არც ისე დიდი ხნის წინ მიღებული გადაწყვეტილების მიხედვით, ინტერნეტის გამოყენების შესაძლებლობის დაკარგვას.⁷⁸ მაგრამ გსკ-ის 253 II პარაგრაფის საფუძველზე ანაზღაურება შესაძლებელია მხოლოდ ამომწურავად ჩამოთვლილი სამართლებრივი სიკეთეების დაზიანების შემთხვევაში.

ამრიგად, მორალური ზიანის ფულადი ანაზღაურების მოთხოვნა არაპირდაპირ დაზარალებულის მიერ შესაძლებელია მხოლოდ შედარებით იშვიათ შემთხვევებში, როდესაც არაპირდაპირი ზიანი, თავის მხრივ, სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებადაა აღიარებული. ესენია შოკით დაზიანებისა და დაბადებამდე ზიანის მიყენების დელიქტურ-სამართლებრივი შემთხვევების ჯგუფი. სახელშეკრულებო მორალური ზიანის ფულადი ანაზღაურება კი თითქმის არასდროს წარმოადგენს განხილვის საგანს, მათ შორის არც მესამე პირის მიმართ დამცავი ეფექტის მქონე ხელშეკრულების შემთხვევაში.⁷⁹

ბ) საზოგადოების წევრებისთვის მიყენებული ზიანი

ა) რეფლექსური ზიანი

საკორპორაციო სამართალში „რეფლექსური ზიანის“ პრობლემა განსაკუთრებულ როლს თამაშობს. აქ იგულისხმება ის ზიანი, რომელიც უშუალოდ ადგება საზოგადოებას, მაგრამ საზოგადოების წილების გაუფასურების გამო არაპირდაპირ შეეხება საზოგადოების წევრებ-

საც. აღნიშნული ძირითადად განიხილება გამგეობისა და დირექტორის პასუხისმგებლობის სფეროებთან მიმართებით.⁸⁰ თუკი გამგეობის წევრის მიერ აქციონერისთვის მიყენებული ზიანი მხოლოდ და მხოლოდ მისი აქციების ღირებულების შემცირებაში მდგომარეობს და, ამგვარად, საზოგადოების მიერ განცდილი ზიანის მხოლოდ რეფლექსურ ეფექტს წარმოადგენს (ე.წ. ზიანის კონგრუენცია⁸¹), აქციონერს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა უნდა შეეძლოს მხოლოდ საზოგადოების სასარგებლოდ. ამის შედეგად ასევე აღმოიფხვრება მისი პირადი, არაპირდაპირ მიღებული ზიანიც.⁸² აქციონერი ნამდვილად არ იმოქმედებს *actio pro societate*-ს გზით, რადგან იგი საკუთარი ზიანის ანაზღაურებას ითხოვს.⁸³

რეფლექსური ზიანის ანაზღაურების გამო-რიცხვა ეყრდნობა სააქციო საზოგადოებების შესახებ კანონის 117 I 2 პარაგრაფისა და 317 I 2 პარაგრაფში ჩადებული იმ იდეის განზოგადებას, რომ აქციონერს მხოლოდ საკუთარი ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება შეუძლია მოითხოვოს, მაშასადამე, იმ ზიანისა, რომლის საფუძველსაც მხოლოდ მისი აქციების გაუფასურება არ წარმოადგენს.⁸⁴ ეს სამართლებრივი იდეა ვრცელდება შპს-ის პარტნიორებზეც.⁸⁵ აქციონერის ან პარტნიორის ის ზიანი, რომელიც საზოგადოების ზიანთან კონგრუენტულია, ე.ი. რომელიც საზოგადოების სასარგებლოდ განხორციელებული შესაბამისი ანაზღაურებით თავადაც სრულყოფილად აღმოიფხვრება და, ამდენად, მხოლოდ საზოგადოების მიერ განცდილი ზიანის ანარეკლია, წარმოადგენს რეფლექსურ ზი-

⁷⁷ BGH 30.9.1963 – III ZR 137/62, BGHZ 40, 345 (348); BGH 15.4.1966 – VI ZR 271/64, BGHZ 45, 212 (215).

⁷⁸ BGH 24.1.2013 – III ZR 98/12, NJW 2013, 1072.

⁷⁹ მორალური ზიანის ანაზღაურების სახელშეკრულებო და დელიქტური მოთხოვნების კონკურენციის თაობაზე ამომწურავად იხ. *Karl August Prinz von Sachsen Gessaphe*, Der Tod in der Wasserrutsche: Schmerzensgeld bei konkurrierender vertraglicher und deliktischer Haftung, FS Eisenhardt, 2007, 301 ff.

⁸⁰ მაგ., *Merk* in *MüKoGmbHG*, 2010, GmbHG § 13 Rn. 363; *Hölter* in *Hölter*, 2. Aufl. 2014, AktG § 93 Rn. 358 f.; *Alexandra Tretter* in *Münchener Anwaltshandbücher Aktienrecht*, 2. Aufl. 2010, § 41 Rn. 47; *Patzina/Bank et al.* (Fn. 12) Rn. 84 f.; *Werner Wellhöfer* in *Werner Wellhöfer/Martin Peltzer/Welf Müller*, Die Haftung von

Vorstand, Aufsichtsrat, Wirtschaftsprüfer, 2008, § 3 Rn. 56.

⁸¹ მაგ. *Tretter* in *MAH Aktienrecht*, 2. Aufl. 2010, § 41 Rn. 47.

⁸² BGH – II ZR 243/87, BGHZ 105, 121 (131); *Hölter* in *Hölter*, 2011, AktG § 93 Rn. 358; *Altmeppen* in *Roth/Altmeppen*, 7. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 150 ff.; *Patzina/Bank et al.* (Fn. 12) Rn. 85; *Wellhöfer* (Fn. 80) § 3 Rn. 56.

⁸³ *Tretter* (Fn. 80) § 41 Rn. 51.

⁸⁴ BGH 10.11.1986 – II ZR 140/85, NJW 1987, 1077 (1079); *Tretter* (Fn. 80) § 41 Rn. 47.

⁸⁵ BGH – II ZR 140/85, NJW 1987, 1077 (1079); *Altmeppen* in *Roth/Altmeppen*, 7. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 152.

ანს და არ უნდა ანაზღაურდეს პარტნიორის სასარგებლოდ განხორციელებული გადახდის გზით.

ამგვარად სააქციო საზოგადოებების შესახებ კანონის 117 I 2 პარაგრაფისა და 317 I 2 პარაგრაფში ჩადებული სამართლებრივი იდეის გამოყენება, ერთი შეხედვით, გამონაკლისის წარმოადგენს სრული კომპენსაციის პრინციპიდან, რომლის მიხედვითაც, მთლიანი ზიანის, მათ შორის არაპირდაპირის, მოთხოვნა შესაძლებელია, თუკი პასუხისმგებლობის დამაკისრებელი ნორმის შემადგენლობა შესაბამისი მოთხოვნის დამყენებელ პიროვნებაშია რეალიზებული. რეფლექსური ზიანის პრობლემამდე ხომ მხოლოდ მაშინ მივდივართ, როდესაც შესაძლებელია იმის პოზიტიურად დადგენა, რომ პრინციპში პარტნიორის წინაშე პასუხისმგებლობა სახეზეა. მაგალითად, ზიანის მიმყენებლის მიერ დარღვეული უნდა იყოს პარტნიორის ინტერესების დამცავი ნორმა გსკ-ის 823 II პარაგრაფის გაგებით; მაგალითად, სახეზე უნდა იყოს სააქციო საზოგადოების გამგეობის მიერ სისხლის სამართლის კოდექსის 266-ე პარაგრაფის დარღვევა⁸⁶ ანდა პარტნიორის მიმართ ამორალური ქმედება.⁸⁷ იგივე ითქმის პარტნიორის წევრობის უფლების დარღვევაზეც, თუკი წევრობის უფლებას მივიჩნევთ გსკ-ის 823 I პარაგრაფით გათვალისწინებულ „სხვა უფლებად“ და ეს უფლება საფუძველშივე დარღვეულია.⁸⁸ მაგრამ, მეორე მხრივ, გამგეობის მიერ სააქციო საზოგადოებების შესახებ კანონის 93-ე პარაგრაფის დარღვევა ვერ მიაღწევს პარტნიორს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას, ვინაიდან სააქციო საზოგადოებების შესახებ კანონის 93-ე პარაგრაფით გათვალისწინებული ვალდებულებები მხოლოდ საზოგადოების წინაშე არსებობს.⁸⁹ თუმცა სააქციო საზოგადოებების შესახებ კანონის 117 I 2 პარაგრაფი და 317 I 2 პარაგრაფი ხელს არ უშ-

ლის პარტნიორის მიერ იმ არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნას, რომლებიც მხოლოდ და მხოლოდ მისი წილების გაუფასურებაში არ გამოიხატება; პასუხისმგებლობის წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში, ასეთი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა შესაძლებელია პარტნიორის კერძო ქონების სასარგებლოდ.⁹⁰

თუმცა ეკონომიკური კუთხით, სრული კომპენსაციის პრინციპიდან გამონაკლისი მხოლოდ მოჩვენებითია. ეს იმიტომ, რომ სანამ თავად საზოგადოების ანაზღაურების მოთხოვნა ღირებულია, პარტნიორის წილის გაუფასურებით გამოწვეული ზიანი არ არსებობს,⁹¹ სხვა შემთხვევაში თავად პარტნიორის მოთხოვნა იქნებოდა ღირებულებას მოკლებული. სააქციო საზოგადოებების შესახებ კანონის 117 I 2 პარაგრაფი და 317 I 2 პარაგრაფი არ ეხება არაპირდაპირი ზიანის სხვა შემთხვევებს. სადავოა სუფთა რეფლექსური ზიანისა და საზოგადოების წევრის „პირადი ზიანის“ გამიჯვნა.⁹² ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, სრული კომპენსაციის პრინციპის გათვალისწინებისას გადამწყვეტი კრიტერიუმი უნდა იყოს ის, თუ რამდენად სრულად აღმოფხვრის საზოგადოების სასარგებლოდ გადახდილი ზიანის ანაზღაურება პარტნიორის ზიანს. პარტნიორის ქარბი ზიანი საკუთარ ზიანს წარმოადგენს და ანაზღაურებადია. გსკ-ის 826-ე პარაგრაფიდან გამომდინარე მოთხოვნების შემთხვევაში, პარტნიორს ასევე უნდა შეეძლოს რეფლექსური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა.⁹³

ბბ) პარტნიორის სასარგებლო გამჭოლი პასუხისმგებლობა

პარტნიორის პიროვნების მიმართ პასუხისმგებლობის დამაკისრებელი შემადგენლობის განხორციელება წარმოადგენს ე.წ. „პარტნიორის

⁸⁶ RG 5.3.1938 – II 104/37, RGZ 157, 213, (216); *Hölters* in *Hölters*, 2. Aufl. 2014, AktG § 93 Rn. 355.

⁸⁷ *Hölters* in *Hölters*, 2. Aufl. 2014, AktG § 93 Rn. 356.

⁸⁸ *Hölters* in *Hölters*, 2. Aufl. 2014, AktG § 93 Rn. 353.

⁸⁹ *Hölters* in *Hölters*, 2. Aufl. 2014, AktG § 93 Rn. 351.

⁹⁰ შდრ. *Merkt* in *MüKoGmbHG*, 2010, GmbHG § 13 Rn. 363.

⁹¹ დამაჯერებელია *Volker Emmerich/Georg Bitter* in *Franz Scholz, Kommentar zum GmbHG*, 11. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 183 f.

⁹² *Altmeppen* in *Roth/Altmeppen*, 7. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 151.

⁹³ RG – II 104/37, RGZ 157, 213 (220); *Hölters* in *Hölters*, 2. Aufl. 2014, AktG § 93 Rn. 356; *Uwe Hüffer* in *Uwe Hüffer, Aktiengesetz*, 10. Aufl. 2012, AktG § 117 Rn. 14.

სასარგებლო გამჭოლი პასუხისმგებლობის” წინაპირობას. აქ იგულისხმება პარტნიორის, როგორც კერძო პირის უშუალო დაზიანების შემთხვევები, რის საფუძველზედაც საზოგადოება თავის მხრივ არაპირდაპირ ზიანს განიცდის;⁹⁴ ასე ხდება, მაგალითად, როდესაც პარტნიორის სამუშაო ძალა აღარ არის საზოგადოების განკარგულებაში⁹⁵ ანდა მოვალეთა რეესტრში მართლსაწინააღმდეგო რეგისტრაციის გზით პარტნიორისთვის ზიანის მიყენება საზოგადოებისათვის საჭირო კრედიტის შეწყვეტას გამოიწვევს.⁹⁶ საზოგადოების დაზარალების შედეგად წილების ღირებულებაც მცირდება, რაც პარტნიორებისთვის არაპირდაპირი ზიანის მიყენებასაც იწვევს. სასამართლო პრაქტიკა ასეთი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას ადასტურებს, კერძოდ კი, პარტნიორებს უნდა შეეძლოთ პირადად თავიანთ სასარგებლოდ თანხის გადახდის მოთხოვნის დაყენება.⁹⁷

ამგვარი მიდგომა გასაზიარებელია, ვინაიდან პარტნიორი, ასეთ შემთხვევებში, უშუალოდ თავად ზიანდება ხელშეკრულების დარღვევის ან დაუშვებელი ქმედების შედეგად. მხოლოდ და მხოლოდ სრული კომპენსაციის პრინციპიც საკმარისია იმის დასადასტურებლად, რომ მას თავად შეუძლია თავისი ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა წილების გაუფასურებით გამოწვეული ზიანის ჩათვლით.⁹⁸ ზიანის მიმყენებელმა პირმა რომ საზოგადოების პარტნიორის კერძო ქონება უნდა აანაზღაუროს, იქიდანაც კი გამომდინარეობს, რომ არც საზოგადოება და არც თანაპარტნიორები არ არიან მოქცეული პარტნიორის პირადი ხელშეკრულების დაცვით სფეროში და არც დაუშვებელი ქმედების უშუალო მსხვერპლს წარმოადგენდნენ.⁹⁹

საწინააღმდეგოზე არ მეტყველებს არც სააქციო საზოგადოებების შესახებ კანონის 117 | 2 პარაგრაფი და 317 | 2 პარაგრაფი, ვინაიდან აღნიშნული ნორმები არეგულირებენ პარტნიორის მოსარჩელედ ყოფნის უფლებამოსილების მოცულობას იმ მოქმედების შედეგად მოთხოვნის დაყენების მიზნით, რომელიც, სულ მცირე, საზოგადოების წინააღმდეგაც იყო მიმართული, ე.ი. რომლის მიმართაც საზოგადოებას მოსარჩელედ ყოფნის უფლებამოსილება ჰქონდა და, აქედან გამომდინარე, პარტნიორს არანაირი პირადი ზიანის ანაზღაურების მიღება არ შეუძლია, თუკი საზოგადოების მოთხოვნა ღირებულია. ამიტომ, პარტნიორის სასარგებლო გამჭოლი პასუხისმგებლობის შემთხვევებში, აღნიშნულთან საქმე არ გვაქვს. თუმცა, თუკი საზოგადოებას, გამონაკლისის სახით, ზიანის მიმყენებლის მიმართ ასევე აქვს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა, მაგალითად, იმის გამო, რომ იგი მოცულია პარტნიორის მიერ დადებული კერძო ხელშეკრულების დაცვითი სფეროთი,¹⁰⁰ ზემოთ თქმული ძალაში რჩება, ე.ი. საზოგადოების წევრს ზიანის კონგრუენციის გამო მხოლოდ საზოგადოების სასარგებლოდ შეუძლია ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა.¹⁰¹

III. არაპირდაპირ დაზარალებული პირის მოთხოვნები ფრანგული სამართლის მიხედვით

1. სახელშეკრულებო მოთხოვნები

ა) ძირითადი პრინციპი

სახელშეკრულებო ზიანის ანაზღაურება – ე.ი. ზიანის ანაზღაურება *responsabilité contractuelle*-ის საფუძველზე – ფსკ-ის 1147-ე მუხლის თანახმად, განიხილება მხოლოდ *inexécution*-ისა

⁹⁴ *Emmerich/Bitter* in Scholz, 11. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 177 ff.; *Altmeppen* in Roth/Altmeppen, 7. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 150 ff.

⁹⁵ BGH 8.2.1977 – VI ZR 249/74, NJW 1977, 1283; *Emmerich/Bitter* in Scholz, 11. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 178; *Altmeppen* in Roth/Altmeppen, 7. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 151.

⁹⁶ BGH 13.11.1973 – VI ZR 53/72, BGHZ 61, 380; *Emmerich/Bitter* in Scholz, 11. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 178; *Altmeppen* in Roth/Altmeppen, 7. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 150.

⁹⁷ BGH – VI ZR 249/74, NJW 1977, 1283; BGH – VI ZR 53/72, BGHZ 61, 380; BGH 6.10.1988 – III ZR 143/87, NJW-RR 1989, 684.

⁹⁸ ამ გაგებით *Altmeppen* in Roth/Altmeppen, 7. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 152; *Emmerich/Bitter* in Scholz, 11. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 183.

⁹⁹ ამ გაგებით BGH – VI ZR 249/74, NJW 1977, 1283 (1284).

¹⁰⁰ *Emmerich/Bitter* in Scholz, 11. Aufl. 2012, GmbHG § 13 Rn. 183.

¹⁰¹ BGH – VI ZR 249/74, NJW 1977, 1283 (1284).

და *retard*-ის შემთხვევებში, ე.ი შეუსრულებლობის ან ვადაგადაცილების დროს. *Inexécution* გულისხმობს ყოველგვარ სხვაობას შესრულებულსა და ხელშეკრულებით ნაკისრ შესრულებას შორის, ასე რომ *inexécution*-ის ცნების ქვეშ ექცევა არა მხოლოდ ვალდებულების სრული, არამედ ნაწილობრივ შეუსრულებლობაც და ცუდად შესრულებაც.¹⁰² ამით უკვე ცხადი ხდება, რომ სახელშეკრულებო საფუძველზე არაპირდაპირ დაზარალებულის ზიანის ანაზღაურება თითქმის არასოდეს განიხილება, რადგან ზიანის ანაზღაურების მიღებაზე უფლებამოსილი მხოლოდ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულების კრედიტორია, რომელსაც ზიანი ადგება *inexécution*-ის ან *retard*-ის ფორმით. ვალდებულების შესრულების შეფერხებით განპირობებული მესამე პირთა ზიანი ფსკ-ის 1147-ე მუხლით არ ანაზღაურდება, ვინაიდან მესამე პირები, როგორც წესი, არ არიან ზიანის ანაზღაურების ვალდებულების მქონე პირის ხელშეკრულების კონტრაქტები; ფსკ-ის 1165-ე მუხლით განსაზღვრული სახელშეკრულებო ურთიერთობის ფარდობითობის პრინციპის თანახმად კი, ხელშეკრულება მხოლოდ მის მხარეებს შორის წარმოშობს უფლებებსა და ვალდებულებებს.

ფსკ-ის 1135-ე მუხლიც, რომელიც დამატებითი სახელშეკრულებო ვალდებულებების ძირითადი ნორმაა,¹⁰³ როგორც წესი, ასევე არ მოიცავს არაპირდაპირ დაზარალებული პირის მოთხოვნებს. ამ ნორმის თანახმად, ხელშეკრულები ვალდებულებას წარმოშობს „ყველა შედეგთან მიმართებით, რომელსაც სამართლიანობა, წეს-ჩვეულება ან კანონი, მათი არსიდან გამომდინარე განაპირობებს.“

ყველაზე მნიშვნელოვანი სახელშეკრულებო დამატებითი ვალდებულებაა *obligation de sécurité*, რომელიც, გარკვეულ შემთხვევებში, შეიძლება წარმოადგენდეს ხელშეკრულების შესრულების დროს ხელშეკრულების მხარის ფიზიკური ხელშეუხებლობის დაცვის ვალდებულებას.¹⁰⁴ *obligation de sécurité* შეიძლება გამოხატულ იქნას *obligation de résultat*-ის ან *de moyens*-ის ფორმით.¹⁰⁵ *obligation de résultat*-ის შემთხვევაში, ვალდებულება მიემართება შედეგს,¹⁰⁶ *obligation de moyens*-ის შემთხვევაში კი – ვალდებულება გულისხმობს გულისხმიერ ქმედებას – ფსკ-ის 1137 I მუხლის სიტყვებით – „*bon père de famille*“- კარგი მეოჯახის ქმედებას.¹⁰⁷

Obligations de sécurité, უმეტეს შემთხვევაში, *obligations de moyens*-ს წარმოადგენს; თუმცა თუ ხელშეკრულების შესრულებისას ტექნიკური საშუალებების გამოყენებაა საჭირო (მაგ. გადაყვანის ხელშეკრულებები¹⁰⁸ მგზავრის დანიშნულების ადგილზე „*sain et sauf*“ მიყვანის ვალდებულებით¹⁰⁹) და თავად დაზარალებული შესრულებისას აქტიურ მონაწილეს არ წარმოადგენს, *obligation de sécurité* გამოიხატება *obligation de résultat*-ის ფორმით.¹¹⁰ ამგვარი აქტიური მონაწილეობა სახეზე უნდა იყოს, მაგალითად, სათხილამურო ლიფტის გამოყენების შემთხვევაში, თუმცა არა სავარძლიანი საბაგიროთი მგზავრობისას: ამ შემთხვევაში კლიენტის აქტიური მონაწილეობა მხოლოდ ჩაჯდომითა და ჩამოსვლით შემოიფარგლება, ამრიგად *obligation de sécurité* მგზავრობისას გამოიხატება *obligation de résultat*-ის, ხოლო ჩასხდომისა და ჩამოსვლისას კი – *obligation de moyens*-ის ფორმით.¹¹¹ *obligation de résultat* უნდა ჩაითვალოს იმ შემთხვევაშიც, როცა ხელშეკრულების შესრულებისას საფრთხეები წარმოიქმნება:

¹⁰² Martin Lohse, Das Verhältnis von Vertrag und Delikt, 1991, 58; François Terré/Philippe Simler/Yves Lequette, Les obligations, 11. Aufl. 2013, Rn. 570.

¹⁰³ Lohse (Fn. 102) 79.

¹⁰⁴ Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 454, 568, 590; Lohse (Fn. 102) 79; Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 949 f., რომლებიც *obligation de sécurité*-ს ყოველი ადამიანის ვალდებულებად მიიჩნევენ და ამიტომ უპირატესობას დელიქტურ მონესრიგებას ანიჭებენ.

¹⁰⁵ Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 590; Lohse (Fn. 102) 79.

¹⁰⁶ Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 580; Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 946.

¹⁰⁷ Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 579; Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 941; Lohse (Fn. 102) 58 f.

¹⁰⁸ Cour de cassation, première chambre civile (Cass. civ. 1re) 1.7.1969, Bull. Civ. I, Nr. 260 – Caramello; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 590.

¹⁰⁹ Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 775.

¹¹⁰ Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 949, მაგალითებითურთ სასამართლო პრაქტიკიდან: Fn. 32; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 590; Lohse (Fn. 102) 79 f.

¹¹¹ Cass. civ. 1re 4.11.1992, JCP 1993.II.22058; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 590.

დღესასწაულის ორგანიზატორმა უნდა იზრუნოს იმაზე, რომ მონაწილე ბავშვები არ დაიხრჩონ ორგანიზატორის საცურაო აუზში.¹¹² ასევე მწარმოებელმა, რომელიც კლიენტებს პროდუქტს აწვდის, უნდა იზრუნოს იმაზე, რომ მისმა პროდუქტმა არ გამოიწვიოს ადამიანების ან საგნების დაზიანება.¹¹³

ბ) გამონაკლისები

ა) Stipulation tacite pour autrui

Obligation de sécurité-ს მოვალე მხოლოდ ხელშეკრულების მხარე შეიძლება იყოს, ვინაიდან გერმანული მესამე პირების დამცავი ეფექტის მქონე ხელშეკრულების ინსტიტუტი ფრანგულ სამართალში არ არსებობს.¹¹⁴ მართალია, გარკვეულ ფარგლებში არსებობს მესამე პირის სასარგებლოდ დადებული ხელშეკრულება (*stipulation pour autrui*, ფსკ-ის 1121-ე მუხ.), რომლის ფარგლებსაც სასამართლო პრაქტიკა ძირითადად სიცოცხლის დაზღვევის შემთხვევებში აფართოებს,¹¹⁵ მაგრამ *obligations de sécurité*-ის გაგებით დამცავი ეფექტის გაფართოება ფრანგულ სამართალში უცხოა, თუ არ ჩავთვლით ვიწროდ განსაზღვრულ გამონაკლისებს (*stipulation tacite pour autrui*).¹¹⁶ ერთ-ერთი გამონაკლისია, მაგალითად, ზემოთ ხსენებული ღონისძიების მოწყობის ხელშეკრულების შემთხვევა, რომლის დაცვითი სფერო ბავშვებსაც მოიცავს. უპირველეს ყოვლისა, *stipulations tacites pour autrui* გვხვდება საბანკო სამართალში¹¹⁷ და მგზავრთა გადაყვანასთან დაკავშირებულ ნორმებში.¹¹⁸ მაგალითად, გარდაცვლილის მხოლოდ არაპირდაპირ დაზარალებულ ახლობლებს, რო-

მლებსაც რკინიგზით ან ტრამვით მგზავრობისას მოკლული პირი კანონის საფუძველზე არჩენდა, შეუძლიათ, სარკინიგზო ან ტრამვაის კომპანიისაგან მოითხოვონ მატერიალური და არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება, ვინაიდან უნდა ჩაითვალოს, რომ პირთა ეს წრე მგზავრის მიერ დადებული ხელშეკრულების დაცვით სფეროს მიეკუთვნება („*censé avoir stipulé pour eux*“).¹¹⁹ სხვა არაპირდაპირ დაზარალებულებს, გარდა მემკვიდრეებისა და კანონის ძალით სარჩოს მიმღები პირებისა, ხელშეკრულების საფუძველზე არ შეუძლიათ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა.¹²⁰ 1985 წლის 5 ივლისის კანონის თანახმად, საგანგებო წესები მოქმედებს მსუბუქი ავტომობილების საგზაო შემთხვევებთან დაკავშირებითაც.

ბ) Action directe?

სახელშეკრულებო ურთიერთობების ფარდობითობის პრინციპიდან კიდევ ერთი გამონაკლისი და, ამგვარად, ერთგვარი ინსტიტუტი, რომელიც არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურების საშუალებას იძლევა, არის *action directe*. აქ საქმე ეხება პირდაპირ მოთხოვნას, რომელიც კრედიტორს შეუძლია, ნაუყენოს თავისი მოვალის მოვალეებს. კანონით *action directe* გათვალისწინებულია, მაგალითად, ფსკ-ის 1753-ე მუხლით გამჭირავებლისათვის ქვემოქირავნის მიმართ, ფსკ-ის 1798-ე მუხლით განსაზღვრული ხელოსნებისათვის მშენებლობის დამკვეთის მიმართ და ფსკ-ის 1994-ე მუხლით შემკვეთისათვის ქვე-კონტრაქტორის მიმართ.¹²¹ *Action directe*-ის მომწესრიგებელი ნორმები არსებობს სამოქალაქო კოდექსის (*Code civil*) მიღმაც. უპი-

¹¹² Cass. civ. 1re 14.3.1995, Bull. Civ. I, Nr. 129.

¹¹³ Cass. civ. 1re 3.3.1998, Bull. Civ. I, Nr. 95.

¹¹⁴ Lohse (Fn. 102) 83 f.

¹¹⁵ Cour de cassation, chambre civile (Cass. civ.) 1.7.1850, DP 50.1.222; Cass. civ. 16.1.1888, DP 88.1.77; შდრ. ამომწურავად Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 516, რომლებიც ამ სახის ხელშეკრულებების გენერალურ მოქმედებას ეფუძნებიან.

¹¹⁶ Ulrich Hübner/Vlad Constantinesco, Einführung in das französische Recht, 4. Aufl. 2001, 185.

¹¹⁷ Reinhard Dammann, Die Einbeziehung Dritter in die Schutzwirkung eines Vertrages, 1989, Rn. 283.

¹¹⁸ Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 775; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 517; შდრ. Dammann (Fn. 117) Rn. 211.

¹¹⁹ Cass. civ. 6.12.1932, DP 1933.1.137; Cass. civ. 24.5.1933, D. 1933.1.137; Cass. civ. 23.1.1959, D. 1959.1.281; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 517; ასევე გემის ჩაძირვასთან დაკავშირებით Cour de cassation, chambre commerciale (Cass. com.) 19.6.1951, D. 1951.1.717.

¹²⁰ Cass. civ. 1re 28.10.2003, D. 2004, 233.

¹²¹ ეს უკანასკნელი სადავოა, თუმცა იხ. Cass. com. 9.11.1987, Bull. Civ. IV, Nr. 233; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 1189.

რველესად, უნდა აღინიშნოს სადაზღვევო კოდექსის მუხ. L. 124-3, რომლის თანახმადაც დაზარალებულს პირდაპირი მოთხოვნის უფლება აქვს პასუხისმგებლობის მზღვეველის მიმართ.¹²² თუმცა *action directe*-ის ეს შემთხვევები ძალიან იშვიათად წარმოადგენს ზიანის ანაზღაურებას. გამონაკლისია სადაზღვევო კოდექსის L. 124-3 მუხლით გათვალისწინებული პირდაპირი მოთხოვნა დაზარალებულისა მზღვეველის მიმართ. თუმცა, ამ შემთხვევაში, საქმე გვაქვს დელიქტური ბუნების მოთხოვნასთან, ვინაიდან დაზარალებული აყენებს თავის დელიქტურ მოთხოვნას, მაგრამ არა ზიანის მიმყენებლის, არამედ მზღვეველის მიმართ *action directe*-ის საფუძველზე. ეს პირდაპირი მოთხოვნა ფაქტობრივად ზიანის მიმყენებლის სადაზღვევო ხელშეკრულებას ეფუძნება, თუმცა პასუხისმგებლობის საფუძვლის თვალსაზრისით ეს არაფერს ცვლის. მაშასადამე, *action directe* თავად კი არ განაპირობებს არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურებას, არამედ ზიანის მიმყენებლის მიმართ ზიანის ანაზღაურების უკვე არსებულ მოთხოვნას ეფუძნება.

2. დელიქტური მოთხოვნები

ა) „დიდი“ გენერალური დათქმები

ფრანგული დელიქტური სამართლის ნორმების სიტყვათწყობიდან არ გამომდინარეობს არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობის რაიმე შეზღუდვა. ფსკ-ის 1382-ე მუხლის თანახმად, ზიანის გამომწვევი ყოველი ადამიანური ქმედება, ზიანის დადგომაში ბრალეულ პირს ავალდებულებს ზიანის ანაზღაურებას. ამ „დიდ“¹²³ გენერალურ დათქმას განავრცობს ფსკ-ის 1383-ე და შემდგომი მუხლები.¹²⁴ ფსკ-ის 1383-ე მუხლის თანახმად, ზიანის ანაზღაურე-

ბის ვალდებულება იმ პირსაც ეკისრება, რომელმაც ზიანი გამოიწვია არა უშუალოდ საკუთარი ქმედებით, არამედ გულგრილობით ან უყურადღებობით. ფსკ-ის 1384-ე მუხლი ანაზღაურების ვალდებულებას ავრცელებს იმ ზიანზეც, რომელიც გამომწვეული იყო იმ პირების ან იმ საგნების მეშვეობით, რომლებზეც პირს აკისრია ზედამხედველობის პასუხისმგებლობა. მესამე პირების გამო პასუხისმგებლობის სხვა შემთხვევები მონესრიგებულია ფსკ-ის 1384 IV, VI მუხლით, ფსკ-ის 1385-ე და მომდევნო მუხლი კი ეხება სანივთო პასუხისმგებლობის სპეციალური შემთხვევებს.

ფსკ-ის 1382-ე-1384-ე მუხლები გენერალური დათქმების ჯგუფს წარმოადგენს, რომელიც ძალიან ფართო ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა¹²⁵ და, ჩვეულებრივ, ყველა სახის ზიანს შეიძლება მოიცავდეს, ამგვარად მისი დაცვითი სფერო, როგორც ჩანს „უსაზღვროა“.¹²⁶ მოთხოვნის წარმოსაშობად პასუხისმგებლობის სამი ელემენტია საჭირო: უპირველესად *fait générateur de responsabilité*,¹²⁷ რაც შეიძლება დაახლოებით ითარგმნოს, როგორც „პასუხისმგებლობის დამფუძნებელი შემადგენლობა“; ფსკ-ის 1382-ე და მომდევნო მუხლის შემთხვევაში, ეს შეიძლება გულისხმობდეს ვალდებულების გასაკიცხ დარღვევას, ხოლო ფსკ-ის 1384-ე და შემდგომ მუხლებში – მესამე პირის ქმედებას ან რაიმე საგნის ზემოქმედებას. გარდა ამისა, მოთხოვნის დამყენებელმა პირმა ზიანი უნდა დაასაბუთოს¹²⁸ და *fait générateur*-სა და ზიანს შორის უნდა არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი.¹²⁹

ქვემოთ დანვრილებით აღარ იქნება განხილული *fait générateur*, რადგან არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებული პრობლემები დაკავშირებულია ზიანის ცნებასა და მიზეზობრიობასთან.¹³⁰

¹²² სხვა მაგალითებისთვის იხ. *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 1189.

¹²³ შდრ. ზემოთ I. 2. ა).

¹²⁴ *Lohse* (Fn. 102) 60.

¹²⁵ *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 47.

¹²⁶ *Gerhard Wagner*, Grundstrukturen des Europäischen Deliktsrechts, in Reinhard Zimmermann, Grundstrukturen des Europäischen Deliktsrechts, 2003, 189 (225).

¹²⁷ მაგ., *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (859); *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 52.

¹²⁸ *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (860 f.); *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 101 ff.

¹²⁹ *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (861); *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 88 ff.

¹³⁰ შდრ. *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (859 ff.).

ბ) ზიანი

მოთხოვნის დამყენებლის ზიანი შეიძლება იყოს ფიზიკური, მატერიალური ან არამატერიალური.¹³¹ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 253-ე პარაგრაფის მსგავსი შეზღუდვა, რომლის მიხედვითაც არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება, როგორც წესი, მხოლოდ სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფის შემთხვევაში შეიძლება იქნას მოთხოვნილი, ფრანგულ სამართალში არ არსებობს. თუმცა იმისათვის, რომ ზიანი ანაზღაურდეს, ის უნდა იყოს „direct, personnel et certain“¹³² და ასევე „légitime“.¹³³

ა) Dommage direct და მიზეზობრიობა

„Direct“ გულისხმობს, რომ ზიანი დამაზიანებელი ქმედების უშუალო შედეგი უნდა იყოს.¹³⁴ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ არაპირდაპირი ზიანის („dommages par ricochet“) ანაზღაურება გამოირიცხება. არაპირდაპირ დაზარალებულმა პირებმა შეიძლება დააყენონ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა იმ წინაპირობით, რომ საქმე ეხება პირადად მათ მიმართ დამდგარ ზიანს („à titre personnel“).¹³⁵ ამრიგად, გარდაცვლილის ახლობლის რჩენასთან დაკავშირებული ზიანი (გამოიანგარიშება გარდაცვლილის შემოსავლის მიხედვით¹³⁶) წარმოადგენს უშუალო ზიანს, თუკი გარდაცვლილის ახლობელს შეეძლო უბედური შემთხვევით გარდაცვლილისაგან მარჩენალის მომსახურების მიღება.¹³⁷ გერმანული სამართლისგან განსხვავებით, ეს მოქმედებს არასამართლებრივი რჩენითი ურთიერთობების შემთხვევაშიც,¹³⁸ კერძოდ მოკლულთან ქორწინებაში არ

მყოფმა პარტნიორმა შეიძლება უბედური შემთხვევის გამომწვევი პირისაგან მოითხოვოს რჩენის ზიანის ანაზღაურება.¹³⁹

აქედან გამომდინარე, შემადგენლობის ნიშანი „dommage direct“ იძენს მიზეზობრიობის კრიტერიუმის მნიშვნელობას: მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა *fait générateur de responsabilité*-სა და ზიანს შორის საკმარისი მიზეზობრივი კავშირი არსებობს („lien suffisant de causalité“), ზიანი არის „direct“.¹⁴⁰ ჩვეულებრივ, ფრანგულ სამართალშიც ადეკვატურობის თეორიას აღიარებენ,¹⁴¹ ამასთან მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პრაგმატულ-შეფასებითი სამართლიანობის იდეები.¹⁴² ამიტომაც, სარფიანი კლიენტის გარდაცვალების გამო ვაჭრისათვის ზიანის ანაზღაურება *dommage direct*-ის არარსებობის გამო დაუშვებელია.¹⁴³ ამის საპირისპიროდ კი, ავტომობილის მიერ მინის შემტვრევის შემდეგ სილამაზის სალონის დაკეტვის შედეგად უმუშევრად დარჩენილი თანამშრომლის მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურებაზე დასაშვებია.¹⁴⁴ ცალკეულ შემთხვევებში, ასევე შესაძლებელია, მისაღები იყოს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა ხელშეკრულების კონტრაპენტის მკვლელობის გამო.¹⁴⁵ ამგვარად, საფეხბურთო კლუბს მნიშვნელოვანი ფეხბურთელის გარდაცვალების შემდეგ აუნაზღაურდა დაკარგული მაღალი გამოსასყიდი თანხა, რომელსაც ამ ფეხბურთელის სანაცვლოდ მანამდე სხვა კლუბები სთავაზობდნენ; მაყურებელთა რაოდენობის შემცირების გამო დაკარგული შემოსავლის ანაზ-

¹³¹ *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (860).

¹³² *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 241; *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (860); *Wagner* (Fn. 126) 189 (226).

¹³³ *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 704 ff.

¹³⁴ *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 703.

¹³⁵ *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 703, 711.

¹³⁶ *Wagner* (Fn. 126) 189 (228).

¹³⁷ *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 711.

¹³⁸ *Cour de cassation, chambre mixte* (Cass. ch. mixte) 27.2.1970, D. 1970, 201; ამასთან დაკავშირებით დაწვრილებით იხ. *Dupichot* (Fn. 7) Rn. 119 ff.

¹³⁹ *Cour de cassation, chambre criminelle* (Cass. crim.) 26.6.1958, Gaz. Pal. 1958.2.160; *Cass. crim.* 20.1.1959, Gaz. Pal. 1959.1.210; *Cass. crim.* 17.10.2000, Bull. crim.

Nr. 297; *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 706, 711; ასევე *Cass. civ.* 27.7.1937, DP 1938.1.5.

¹⁴⁰ *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 703, 860; *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (860 f.).

¹⁴¹ *Cass. com.* 30.6.1969, Bull. civ. IV, Nr. 249 S. 235; *Cour de cassation, deuxième chambre civile* (Cass. civ. 2 e) 8.11.2007, Bull. civ. II, Nr. 246; *Cass. ch. mixte* 27.2.1970, D. 1970, 201; *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 860; *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (861); *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 340-1.

¹⁴² *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (861).

¹⁴³ *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 711.

¹⁴⁴ *Tribunal de grande instance Nanterre* (TGI Nanterre) 22.10.1975, RTD civ. 1976, 551.

¹⁴⁵ *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 711.

ლაურებაზე კი უარი ეთქვა არასაკმარისი მიზეზობრიობის გამო.¹⁴⁶

მიზეზობრიობასთან შეკავშირების შედეგად ზიანის პირდაპირობის კრიტერიუმი სივრცეს ქმნის შეფასებებისათვის, რომლებიც დაცვითი მიზნის იდეით შეიძლება შეივსოს. ეს იმიტომ, რომ არ არსებობს შემადგენლობის ზუსტი ნიშანი, რომელიც შესაძლებელს გახდიდა არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნების კალაპოტში მოქცევას, „seule la sagesse des magistrats sert de digue“ (ქართ. „მხოლოდ მოსამართლის სიბრძნე ქმნის შეზღუდვას“).¹⁴⁷ თუმცა შეჯამების სახით, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ეს „მოსამართლის სიბრძნე“, უპირველეს ყოვლისა, უშუალოდ დაზარალებული პირის უახლოეს ადამიანებს უკმაყოფილებს მოთხოვნას¹⁴⁸ და თან იმისდა მიუხედავად, დაზარალებული გარდაიცვალა თუ გადარჩა; აქ მოიაზრება იმ ახლობლის ზიანი, რომელმაც მუშაობა უნდა შეწყვიტოს და თავი მიუძღვნას მძიმედ დაშავებულის მოვლას.¹⁴⁹ ახლობელი ადამიანების ცნება („les proches“) მკაფიოდ არაა განსაზღვრული, თუმცა ოჯახის გარდა იგი უნდა მოიცავდეს „alliés de droit ou de fait“-ს.¹⁵⁰ საქმე შეეხება ახლობლებს „სოციალური, და არა სამართლებრივი სტატუსის გაგებით“.¹⁵¹ ოჯახს მიეკუთვნებიან წინაპრები და შთამომავლები, ასევე დაძმა, დისშვილები და ძმისშვილები.¹⁵²

სხვა არაპირდაპირ დაზარალებული პირების, მაგალითად, კრედიტორების, დამსაქმებლის,¹⁵³ პარტნიორების ან ფაქტობრივი საზოგადოების მოთხოვნების მიმართ მართლმსაჯულება ძალიან თავშეკავებულობით ხასიათდება;¹⁵⁴ ამასთან, იგი გაცილებით გულუხვია, როდესაც განიხილება იმ დასაქმებულთა მოთხოვნები, რომლებიც დამსაქმებელზე მიყენებული ზიანის გამო

არაპირდაპირ დაზარალდნენ.¹⁵⁵ ყოველივე ამის შემდეგ აღარ დგას საფრთხე, რომ დელიქტური მოთხოვნის საფუძვლების შემადგენლობის ფართო სივრცემ მოთხოვნების „ზვავი“ შეიძლება წარმოქმნას.¹⁵⁶

სასამართლო პრაქტიკაში არ არის გარკვეული საკითხი, უნდა ჩაითვალოს თუ არა *direct*-ად ის ზიანი, რომელიც, თავის მხრივ არაპირდაპირად მიჩნეულმა ზიანმა გამოიწვია. ამგვარად, შესაძლებელია, მოკლულის ახლობლებმა რჩენის შეწყვეტის გამო თავის მხრივ ვეღარ შეძლონ მათთვის ახლობელი ადამიანისათვის სარჩოს მიწოდება, რომელიც ამის გამო ასევე ზარალდება („ricochets au second degré“).¹⁵⁷ მართებულია მითითება იმაზე, რომ არ არის ცხადი, თუ რის გამო შეიძლება ეთქვას უარი ამგვარ შუალობითად არაპირდაპირ დაზარალებულს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნაზე.¹⁵⁸

ბბ) Dommage personnel, certain et légitime

ის, რომ ზიანი *personnel* და *certain* უნდა იყოს, რათა შესაძლებელი გახდეს მისი ანაზღაურება, არ ქმნის რაიმე განსაკუთრებულ პრობლემას არაპირდაპირ ზიანთან დაკავშირებით. როგორც არაპირდაპირ, ისე უშუალო დაზარალებულს მხოლოდ იმ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა შეუძლია, რომელიც მას პირადად ეხება.¹⁵⁹ საექვო შეიძლება იყოს კრიტერიუმი *dommage personnel*, როდესაც საზოგადოების პარტნიორი მისი წილის გაუფასურებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას ზიანის მიმყენებლისგან ითხოვს.¹⁶⁰ ეს შემდგომში ქვემოთ იქნება განხილული.¹⁶¹

¹⁴⁶ *Cour d'appel Colmar* (CA Colmar) 20.4.1955, D. 156, jur., 723; ამ გადაწყვეტილების თაობაზე ამომწურავად *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (857).

¹⁴⁷ *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 221.

¹⁴⁸ *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 221, 232; *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 311.

¹⁴⁹ შდრ. *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 311.

¹⁵⁰ *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 311.

¹⁵¹ *Wagner* (Fn. 126) 189 (228).

¹⁵² *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 311.

¹⁵³ თუმცა შდრ. CA Colmar 20.4.1955, D. 156, jur., 723; *Prinz von Sachsen Gessaphe* (Fn. 2) 857 (857).

¹⁵⁴ *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 312 სასამართლო პრაქტიკაზე მითითებით.

¹⁵⁵ შდრ. *TGI Nanterre* 22.10.1975, RTD civ. 1976, 551; *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 312.

¹⁵⁶ *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 320-1; *Dupichot* (Fn. 7) Rn 187.

¹⁵⁷ *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 319.

¹⁵⁸ *Viney/Jourdain* (Fn. 7) Rn. 319.

¹⁵⁹ *Terré/Simler/Lequette* (Fn. 102) Rn. 703, 712.

¹⁶⁰ შდრ. *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 225.

¹⁶¹ ამის შესახებ ქვემოთ 3. დ).

dommage certain-ის მოთხოვნა ხელს არ უშლის სამომავლო ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენებას. თუმცა, ზიანის დადგომის ალბათობა საკმაოდ მაღალი უნდა იყოს („*chance réelle et sérieuse*“), რის გამოც, მაგალითად, გარდაცვლილის ახლობლების რჩენის ანაზღაურების წინაპირობას წარმოადგენს ის, რომ გარდაცვლილი, გადარჩენის შემთხვევაში, საკმარისი ალბათობით განახორციელებდა რჩენას.¹⁶²

შემცირდა აგრეთვე *dommage légitime* კრიტერიუმის მნიშვნელობაც. თუ ადრე ის ემსახურებოდა გარდაცვლილთან ქორწინებაში არმყოფი პარტნიორის ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობის უარყოფის დასაბუთებას,¹⁶³ დღეისათვის ქორწინება აღარ წარმოადგენს მოთხოვნის წინაპირობას.¹⁶⁴ მოთხოვნის უფლება მაშინაც კი არსებობს, როდესაც მოთხოვნის დამყენებელი პირი გარდაცვლილს ცოლქმრულად ღალატობდა, ვინაიდან 1975 წლიდან ცოლქმრული ერთგულების დარღვევა აღარ წარმოადგენს სისხლის-სამართლებრივი დანაშაულის შემადგენლობას.¹⁶⁵ თუმცა, გერმანული სამართლისაგან განსხვავებით, ჯანმრთელი შვილის მშობლებს ექიმის მიმართ არ გააჩნიათ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება იმ შემთხვევაში, როდესაც ორსულობის შეწყვეტა ნარუმატებელი აღმოჩნდება.¹⁶⁶ ეს საბუთდება არა *dommage légitime*-ის კრიტერიუმით, არამედ იმ მოსაზრებით, რომ ზიანის თავიდან არიდება შესაძლებელი იქნებოდა გაშვილებით და რომ ზიანი მშობლებმა ნებაყოფლობით აიღეს თავიანთ თავზე.¹⁶⁷

გ) მიმართება ზიანის ანაზღაურების სახელშეკრულებო მოთხოვნებთან

გერმანული სამართლისგან განსხვავებით, მოთხოვნის დამყენებელსა და მოთხოვნის მოპასუხეს შორის არსებული სახელშეკრულებო ურთიერთობა გამორიცხავს პარალელურად დელიქტური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნას ისეთი ქმედებისათვის, რომელიც იმავდროულად სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევასაც წარმოადგენს („*principe du non-cumul*“).¹⁶⁸ ეს ასპექტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ექიმის პასუხისმგებლობის სამართალში, ვინაიდან არასწორი მკურნალობა, ჩვეულებრივ, ყოველთვის არღვევს როგორც სახელშეკრულებო, ისე დელიქტურ ვალდებულებას.¹⁶⁹ თუმცა, *stipulation (tacite) pour autrui*-ის შემთხვევაში, მესამე პირებს შეუძლიათ, ამაზე თანხმობა ან უარი თქვან. უარის თქმის შემთხვევაში, დელიქტური პასუხისმგებლობის გამოყენების შესაძლებლობა იქმნება.¹⁷⁰ არაპირდაპირ დაზარალებულ პირებსაც, რომლებიც თავად არ იმყოფებიან უშუალოდ დაზარალებული პირის ხელშეკრულების დაცვით სფეროში, დელიქტის საფუძველზე ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა მაშინაც შეუძლიათ, როცა უშუალოდ დაზარალებულის ზიანი სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევას ეფუძნება.¹⁷¹

3. განსაკუთრებული შემთხვევები

ა) მიუღებელი სარჩოს გამოანგარიშება

სარჩოს მიუღებლობით გამოწვეული ზიანის ფულად ოდენობას ფრანგული სამართალიც,

¹⁶² Cass. crim. 21.11.1968, Gaz. Pal. 1969.1.100; Cass. civ. 2e 3.11.1971, D. 1972, 667; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 711; Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 102, 242.

¹⁶³ Cass. civ. 27.7.1937, DP 1938.1.5; შდრ. Dupichot (Fn. 7) Rn. 95.

¹⁶⁴ Cass. crim. 26.6.1958, S. 1970, 201; Cass. crim. 20.1.1959, Gaz. Pal. 1959.1.210; Cass. ch. mixte 27.2.1970, Bull. crim. Nr. 297; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 706, 711; Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 221.

¹⁶⁵ Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 706.

¹⁶⁶ Cass. civ. 1re 25.6.1991, Bull. civ. I, Nr. 213, S. 140 ასევე წინა ინსტანცია Cour d'appel Riom (CA Riom) 6.7.1989, D. 1990, 284.

¹⁶⁷ CA Riom 6.7.1989, D. 1990, 284.

¹⁶⁸ Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 1007 ff.; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 875 ff.; Lohse (Fn. 102) 86 ff.; Viney/Jourdain (Fn. 7) Rn. 742 ff.

¹⁶⁹ Viney/Jourdain (Fn. 7) Rn. 742.

¹⁷⁰ Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 1007; შდრ. Lohse (Fn. 102) 91.

¹⁷¹ Tribunal d'Instance Neufchatel (TI Neufchatel) 12.6.1957, D. 1957, 538; Christian Schernitzky, Immaterieller Schadensersatz in Deutschland, Frankreich und in der Europäischen Union, 2005, 115.

ჩვეულებრივ, მოკლულის ფიქტიური წმინდა (ნეტო) შემოსავლის საფუძველზე განსაზღვრავს, ამასთან ბრუტო-შემოსავალს აკლდება მხოლოდ სოციალური დაზღვევისა და პროფესიული საქმიანობით განპირობებული ხარჯები, მაგრამ არა კომუნალური გადასახადები.¹⁷² გათვალისწინებული უნდა იყოს ჰიპოთეტური პროფესიული წინსვლა.¹⁷³ გამოკლებას ექვემდებარება გარდაცვლილის სამომხმარებლო ხარჯები, რომლებიც მისი გარდაცვალების გამო აღარ არსებობს; ეს კვოტის შექმნით ხორციელდება.¹⁷⁴ გერმანული სამართლის მსგავსად, პირველ რიგში, გამოქვითული უნდა იყოს ფიქსირებული ხარჯები, რომლებიც გარდაცვლილის ახლობლებმა დაზარალებულის სიკვდილის მიუხედავად უნდა გადაიხადონ, შესაბამისი თანხა კი უნდა გადანაწილდეს მხოლოდ და მხოლოდ გარდაცვლილის ახლობლებზე.¹⁷⁵

თუკი მოკლული პირი არ მუშაობდა და საოჯახო საქმეს უძღვებოდა, გარდაცვლილის ახლობლებს შეუძლიათ საოჯახო მეურნეობის მართვის ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნა. ასეთ შემთხვევაში, გარდაცვლილის საოჯახო საქმიანობა ფულადი თანხით უნდა შეფასდეს.¹⁷⁶

ბ) მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლები

საფრანგეთშიც შესაძლებელია, ზიანი თავდაპირველად მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლის მიერ, ძირითადად დაზღვევის მიერ, ანაზღაურდეს. ხშირად კანონით გათვალისწინებულია, რომ მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებელმა თავის მიერ განხორციელებული გადახდის სანაცვლო ანაზღაურება ზიანის მიმყენებლისგან მოითხოვოს. სადაზღვევო კოდექსის L. 131-2 II მუხლის თანახმად, პირად

მზღვეველს, ადამიანის დაზავების შემთხვევაში, ზიანის მიმყენებლისგან რეგრესის წესით აქვს მოთხოვნის უფლება. ასევე ზიანის მზღვეველისთვის, სადაზღვევო კოდექსის L. 121-12 მუხლის თანახმად, მის მიერ გაწეული ანაზღაურების ოდენობით კანონისმიერი ცესიაა გათვალისწინებული. გარკვეულ შემთხვევებში, კანონისმიერი ცესია გათვალისწინებულია სოციალური მზღვეველის სასარგებლოდაც (სადაზღვევო კოდექსის მუხლები L. 376-1 და L. 464-1 C.), ამასთან ეს ჩამონათვალი ამომწურავი არ არის.¹⁷⁷

რეგრესის პრაქტიკულად მნიშვნელოვან ნორმებს შეიცავს 28-ე და შემდგომი მუხლები 1985 წლის 5 ივლისის Nr. 85-677 კანონისა „*tendant à l'amélioration de la situation des victimes d'accidents de la circulation et à l'accélération des procédures d'indemnisation*“.¹⁷⁸ კანონის სახელწოდების მიუხედავად, 29-ე და შემდგომი მუხლები, 28-ე მუხლის თანახმად, ვრცელდება არა მხოლოდ ავტოსაგზაო შემთხვევებით გამოწვეულ პიროვნულ ზიანზე, არამედ ყოველგვარ პიროვნულ ზიანზე, მიუხედავად იმისა, თუ რა ტიპის შემთხვევით არის იგი გამოწვეული. 29-ე მუხლი შეიცავს იმ მომსახურებების ამომწურავ ჩამონათვალს, რომლებიც მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებელს რეგრესის შესაძლებლობას აძლევს. 31-ე მუხლის თანახმად, რეგრესის შესაძლებლობას ქმნის კანონისმიერი ცესია, გარდა დამსაქმებლის მოთხოვნებისა სოციალური დაზღვევის შენატანების გადახდის გამო.¹⁷⁹ ამ მოთხოვნებისთვის კანონის 32-ე მუხლი ითვალისწინებს ზიანის ანაზღაურების ცალკე მოთხოვნას.

გერმანული სამართლის მსგავსად, მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლები ითხოვენ არა მათთვის მიყენებული არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურებას (თუ არ ჩავთვლით დამსაქმე-

¹⁷² Geneviève Viney/Patrice Jourdain, Les effets de la responsabilité, 3. Aufl. 2011, Rn. 138.

¹⁷³ Viney/Jourdain (Fn. 172) Rn. 140.

¹⁷⁴ Viney/Jourdain (Fn. 172) Rn. 141.

¹⁷⁵ Viney/Jourdain (Fn. 172) Rn. 141; Michel Cannarsa, Fatal Accidents and Secondary Victims Compensation in France in Marco Bona/Philip Mead/Siewert Lindenbergh, Personal Injury Compensation in Europe: Fatal Accidents and Secondary Victims, 2005, 115, 126.

¹⁷⁶ Viney/Jourdain (Fn. 172) Rn. 140.

¹⁷⁷ შდრ. მიმოხილვა Viney/Jourdain (Fn. 7) Rn. 314; ასევე დანვრილებით Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 893 ff.

¹⁷⁸ ამასთან დაკავშირებით მაგ., Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 896.

¹⁷⁹ შდრ. Wagner (Fn. 126) 189 (229).

ბლის მოთხოვნებს სოციალური დაზღვევის შენატანების გადახდის გამო, რომელთა განხორციელებაც *action directe*-ს გზით ხორციელდება), არამედ ისინი აყენებენ მხოლოდ უშუალო დაზარალებულის ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნას, რომელიც *cessio legis*-ის ძალით მათზე გადავიდა.¹⁸⁰ მაგრამ ფუნქციურად, იმავე მიზეზების გამო, რომლებიც გერმანული სამართლის შემთხვევაში განვიხილეთ, კანონისმიერი ცესიის დროს საქმე გვაქვს არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურებასთან.

გ) მორალური ზიანის ანაზღაურება

ფრანგული სამართალი არ იცნობს კანონით განსაზღვრულ სპეციალურ წესებს არამატერიალური ზარალის ანაზღაურებისათვის. შესაბამისად *obligation de sécurité*-ის დარღვევით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების სახელშეკრულებო მოთხოვნები ანდა დელიქტური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნები, როგორც წესი, მორალური ზიანის ანაზღაურებისკენაა შეიძლება იყოს მიმართული. აქედან გამონაკლისი არაა არაპირდაპირი დაზიანების შემთხვევებიც; ამრიგად გარდაცვლილის ოჯახის წევრებისთვის მორალური ზიანის ანაზღაურება ფრანგულ სამართლო პრაქტიკაში მყარად არის დამკვიდრებული და ასეთი ანაზღაურება შესაძლებელია იმ შემთხვევაშიც კი, თუ უშუალოდ დაზარალებული პირი გადარჩება.¹⁸¹ მაგალითად, მამას თავისი შვილის დაშავების გამო ფსკ-ის 1382-ე მუხლის საფუძველზე შეუძლია მორალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა,¹⁸² იგივე შეეხება დედასაც, რომელსაც ორსულობის დროს არას-

წორი მკურნალობის გამო შვილის უნარშეზღუდულობასთან უწევს ყოველდღიური კონფრონტაცია.¹⁸³

ისევე, როგორც მატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დროს, ამ შემთხვევაშიც არ არის საჭირო სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობა პირდაპირ და არაპირდაპირ დაზარალებულებს შორის.¹⁸⁴ თუმცა აუცილებელია *dommage direct, personnel, certain* და *légitime* წინაპირობები; ამასთან, ისევე, როგორც მატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის შემთხვევაში, პრობლემაურია *dommage direct*-ის წინაპირობის არსებობისა და მასთან დაკავშირებული მიზეზობრიობის საკითხი.¹⁸⁵ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება შესაძლებელია მოთხოვნილი იყოს დანიშნული წყვილის შემთხვევაში,¹⁸⁶ არანათესაური კავშირის მქონე ადამიანების შემთხვევაში, რომლებიც მჭიდროდ იყვნენ დაკავშირებულნი მსხვერპლთან,¹⁸⁷ სტაბილური თანაცხოვრების შემთხვევებში, მაშინაც კი, თუ ადგილი ჰქონდა ოჯახურ ლაღატს,¹⁸⁸ ასევე ნათლულის გარდაცვალების შემთხვევაშიც კი.¹⁸⁹ ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი.¹⁹⁰ ამის საპირისპიროდ, სიდედრის მორალური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებული სარჩელი არ დაკმაყოფილდა, ვინაიდან მან ვერ შეძლო დაედგინებინა, რომ სიძესთან განსაკუთრებული ურთიერთობა ჰქონდა.¹⁹¹

ფრანგული მართლმსაჯულება ისე შორსაც კი წავიდა, რომ მორალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება საყვარელი ცხოველის სიკვდილისთვისაც კი დაადგინა¹⁹² („le chien n'est pas moins un être vivant“¹⁹³), რის შემდეგაც ლიტერატურაში სარკასტულად დაისვა კითხვა,

¹⁸⁰ Viney/Jourdain (Fn. 7) Rn. 315.

¹⁸¹ Viney/Jourdain (Fn. 7) Rn. 317; Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 713; Dupichot (Fn. 7) Rn. 177 ff., 204 ff.; Canarsa (Fn. 175) 115, 127 f.

¹⁸² Cass. civ. 2e 8.3.1984, Bull. civ. II, Nr. 61.

¹⁸³ Cour d'appel Paris (CA Paris) 17.2.1989, D. 1989, 316.

¹⁸⁴ Terré/Simler/Lequette (Fn. 102) Rn. 713; Schernitzky (Fn. 171) 113.

¹⁸⁵ შდრ. Schernitzky (Fn. 171) 113 ff.

¹⁸⁶ Cass. crim. 5.1.1956, D. 1956, 216.

¹⁸⁷ Cass. crim. 30.1.1958, Gaz. Pal. 1958.1.367, Cass. crim. 20.3.1973, Bull. crim. Nr. 137.

¹⁸⁸ Cass. crim. 19.6.1975, D. 1975, 679; Cass. crim. 3.5.1977, JCP 1977, Ed. G, IV, 166.

¹⁸⁹ Cass. crim. 6.7.1955, Gaz. Pal. 1955.2.159; Cass. civ. 2e 4.3.1964, Gaz. Pal. 1964.1.392.

¹⁹⁰ ამ და სხვა მაგალითების თაობაზე Schernitzky (Fn. 171) 113 ff.

¹⁹¹ CA Paris 11.3.1997, Gaz. Pal. 1998.1, somm. 12.

¹⁹² Cass. civ. 1re 16.1.1962, Bull. civ. I, Nr. 33 (ცხენის დაკარგვა); Cour d'appel Rouen (CA Rouen) 16.9.1992, D. 1993, 353 (ძაღლის დაკარგვა); Tribunal de grand instance Caen (TGI Caen) 30.10.1962, D. 1963, 92 (ძაღლის დაკარგვა).

¹⁹³ CA Rouen 16.9.1992, D. 1993, 353.

თუ რატომ არ შეუძლია ბიოლოგს, ზიანის ანაზღაურება მოითხოვოს იმ სულიერი ტკივილისათვის, რომელსაც იგი მისი საყვარელი ხის სიკვდილის გამო განიცდის; გამოთქმული შეხედულების თანახმად, არამატერიალური ზიანი ერთგვარ პანდორას ყუთს წარმოადგენს ზიანის ანაზღაურების სამართალში.¹⁹⁴

შეიძლება გაჩნდეს მოლოდინი, რომ არამატერიალური ზიანის ფულადი ფორმით შეფასების უზუსტობის გამო *dommage certain*-ის ნიშნაც შეიძლება წარმოშვას სირთულეები,¹⁹⁵ თუმცა იგი პრაქტიკაში არ გამოვლენილა. *Cour de cassation* მიიჩნევს, რომ არამატერიალური ზიანი ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში კონკრეტულად შეფასებადი.¹⁹⁶

დ) საზოგადოების წევრებისათვის მიყენებული ზიანი

თუკი კაპიტალური საზოგადოება თავისივე ორგანოს მიერ ვალდებულებების დარღვევის ან მესამე პირის მოქმედების შედეგად დაზარალებულად, ისმება კითხვა, შეუძლიათ თუ არა პარტნიორებს ამით გამოწვეული წილების ღირებულების შემცირების გამო ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა, როგორც *dommage par ricochet*. ეს, ფსკ-ის 1382-ე მუხლის ფართო შემადგენლობის გათვალისწინებით, გამორიცხული არ არის.¹⁹⁷ თუმცა, სასამართლო პრაქტიკამ გადანყვიტა, რომ მოცემულ შემთხვევაში, ადგილი არ აქვს პარტნიორის ზიანს. სინამდვილეში აქ საქმე ეხება მხოლოდ საზოგადოების ზიანს, რომლის ანაზღაურებასაც პარტნიორი ვერ მოითხოვს.¹⁹⁸ საბოლოო ჯამში სახეზე არ არის *dommage personnel*-ის ნიშანი,¹⁹⁹ მაგრამ აქციონერებს ან

– საზოგადოების ტიპისდა მიხედვით – პარტნიორებს შეუძლიათ, სავაჭრო კოდექსის L. 225-252 მუხლის შესაბამისად, საზოგადოების სასარგებლოდ იმ ორგანოების წინააღმდეგ იმოქმედონ, რომლებსაც საზოგადოების წინაშე ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება ეკისრებათ და თავად არ მოქმედებენ (*action sociale ut singuli*).²⁰⁰

IV. შედარებითი შეფასება

1. მატერიალური ზიანის ანაზღაურება

1) ძირითადი განსხვავება: წესისა და გამონაკლისის შებრუნება

ჩვეულებრივ, არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურება გერმანულ სამართალში გამონაკლისია,²⁰¹ ფრანგულ სამართალში კი – წესი.²⁰² ვინაიდან სამართლის ორივე სისტემაში სუფთა არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურების სახელშეკრულებო მოთხოვნის უფლება უიშვიათეს შემთხვევაში არსებობს,²⁰³ ეს სხვაობა განპირობებულია ძირითადად იმით, რომ გერმანულ დელიქტურ სამართალში ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება აქვს მხოლოდ მას, ვისი სამართლებრივი სიკეთეც დაზიანდა, ვის მიმართაც დამცავი ნორმა დაირღვა ან ვისაც განზრახი და ამორალური ქმედებით მიადგა ზარალი.²⁰⁴ საფრანგეთში კი, ჩვეულებრივ, არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურების უფლება აქვს ყველას, ვინც *fait dommageable*-ის შედეგად განიცადა ზიანი. ამასთან, დაზარალების სახე არავითარ როლს არ თამაშობს.²⁰⁵

¹⁹⁴ *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 248; თუმცა ამ კრიტიკის საწინააღმდეგოდ შდრ. *Hans Stoll, Gutachten* 45. DJT (1964), Band I, S. 1, 76 ff.

¹⁹⁵ შდრ. *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 248; *Dupichot* (Fn. 7) Rn. 195 ff.

¹⁹⁶ *Cass. crim.* 15.5.1957, D. 1957, 530; *Cass. civ.* 2e 28.11.1962, D. 1963, 77; *Schernitzky* (Fn. 171) 36.

¹⁹⁷ შდრ. *Yves Guyon, Droit des affaires*, 8. Aufl. 1994, Rn. 497.

¹⁹⁸ *Cour de cassation, troisième chambre civile* (Cass. civ. 3e) 22.9.1009, D. 2009, 2342; *Cass. com.* 26.1.1970, Bull. civ. V, Nr. 30; *Cour d'appel Versailles* (CA Versailles)

13.9.2005, BRDA Nr. 2- 2006, 5; ასევე *Guyon* (Fn. 197) Rn. 463; *Philippe Merle, Sociétés commerciales*, 17. Aufl. 2014, Rn. 461.

¹⁹⁹ *Merle* (Fn. 198) Rn. 461.

²⁰⁰ *Cass. com.* 26.1.1970, Bull. civ. V, Nr. 30; *Guyon* (Fn. 197) Rn. 462, 497; *Merle* (Fn. 198) Rn. 463.

²⁰¹ იხ. ზემოთ II. 1. ა), II. 2. ა).

²⁰² იხ. ზემოთ III. 2. ა).

²⁰³ იხ. ზემოთ II. 1. ბ), III. 1. ბ).

²⁰⁴ იხ. ზემოთ II. 2. ა).

²⁰⁵ იხ. ზემოთ III. 2. ა).

ბ) გარდაცვლილის ახლობლების მიუღებელი სარჩოს ანაზღაურება

როგორც გერმანული, ისე ფრანგული სამართალი გარდაცვლილის ახლობლებს, მკვლელობის შემთხვევაში, ანიჭებს ზიანის ანაზღაურების გარკვეულ უფლებებს, კერძოდ კი, დაკრძალვის ხარჯებთან ერთად, მათ აძლევს მიუღებელი სარჩოს ანაზღაურების შესაძლებლობას.²⁰⁶ გერმანული სამართლის მიხედვით, მიუღებელი სარჩოს ანაზღაურების მოთხოვნა დაკავშირებულია სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობასთან, ე.ი. მისი წინაპირობაა ის, რომ გარდაცვლილის ახლობლებს გარდაცვლილის მიმართ ჰქონდათ კანონისმიერი საოჯახო-სამართლებრივი რჩენის მოთხოვნა.²⁰⁷ ფრანგული მართლმსაჯულება გაცილებით გულუხვია: იგი ფაქტობრივი რჩენით ურთიერთობას ეყრდნობა, შესაბამისად, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა იმ პირებსაც შეუძლიათ, რომლებსაც გარდაცვლილის მიმართ რჩენის სამართლებრივი მოთხოვნა არ გააჩნდათ, მაგრამ ფაქტობრივად იღებდნენ მისგან სარჩოს.²⁰⁸ ეს განსხვავება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თანაცხოვრების შემთხვევაში.²⁰⁹ ამრიგად, ფრანგული სამართალი მიუღებელი სარჩოს შემთხვევაში ორიენტირებულია ფაქტობრივ ურთიერთობებზე, რომლებსაც გერმანულ სამართალში მხოლოდ მოთხოვნის შემზღუდველი ეფექტი აქვთ: კერძოდ, თუ მოკლულის ახლობლები ფაქტობრივად არ იღებდნენ სარჩოს, მათ არ შეუძლიათ ზიანის მიმყენებლისგან ანაზღაურების მოთხოვნა.²¹⁰

ევროპის საბჭოს 1975 წლის 14 მარტის № (75) 7 რეზოლუცია, რომელიც ფიზიკური დაზიანებისა და მკვლელობის შემთხვევებში ზიანის ანაზღაურებას ეხება,²¹¹ მე-15 პუნქტით ითხოვს, რომ პირებს, რომელთაც კანონით ჰქონდათ გარდაცვლილისგან სარჩოს მიღების უფლება, ზიანის მიმყენებლისგან უნდა შეეძლოთ

მარჩენალის დაკარგვის გამო წარმოქმნილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. იგივე პირობა უნდა მოქმედებდეს იმ პირებისთვისაც, რომელთაც მოკლულის მიმართ არ გააჩნდათ სარჩოს მოთხოვნის კანონისმიერი უფლება, თუმცა მისგან ფაქტობრივად იღებდნენ სარჩოს. ამ უკანასკნელ მოთხოვნას პასუხობს ფრანგული სამართალი, გერმანული კი – არა.

თუმცა, ევროპის საბჭოს მიერ ჩაფიქრებული მიდგომა სავალდებულო არ ჩანს: მართალია, წარსულთან შედარებით, გაცილებით მეტია დაუქორწინებელი წყვილი²¹² და ქორწინების მსგავს ასეთ ურთიერთობებს ზოგჯერ ერთ-ერთი პარტნიორის შვილებიც მიეკუთვნებიან, მაგრამ, მეორე მხრივ, ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმაზეც, რომ ქორწინების მსგავსი ურთიერთობის დროს პარტნიორები სრულიად გაცნობიერებულად არიდებენ თავს ურთიერთობის სამართლებრივ ჩარჩოში მოქცევას.²¹³ გაურკვეველია, პარტნიორთა ნების საწინააღმდეგოდ რატომ უნდა გავრცელდეს დელიქტური სამართლის შედეგები ფაქტობრივ თანაცხოვრებაზეც, რომელიც პარტნიორების ნებით ან, ყოველ შემთხვევაში, მათ მიერ არჩეული ცხოვრების მოდელით, სამართლებრივ მოთხოვნებთან არ უნდა იყოს დაკავშირებული. ეს ყველაფერი რჩენასაც ეხება.²¹⁴

გ) ოჯახის წევრების მიერ განეული მოვლის ხარჯები

თუ აკრძალული ქმედება იწვევს ადამიანის დაშავებას და არა მის სიკვდილს, როგორც წესი, არაპირდაპირ დაზარალებულის ზიანის გასაქარწყლებლად საკმარისია, უშუალო დაზარალებულს შემოსავლის დაკარგვასთან დაკავშირებული მოთხოვნა დაუკმაყოფილდეს. ამგვარად უშუალო დაზარალებულს შეუძლია, რჩენა განაგრძოს. მეორე მხრივ, არსებობს შემთხვევები,

²⁰⁶ იხ. ზემოთ II. 2. ბ), III. 2. ბ) აა).

²⁰⁷ იხ. ზემოთ II. 2. ბ).

²⁰⁸ იხ. ზემოთ III. 2. ბ) აა).

²⁰⁹ იხ. ზემოთ II. 2. ბ), III. 2. ბ) აა).

²¹⁰ იხ. ზემოთ II. 2. ბ).

²¹¹ ხელმისაწვდომია ინტერნეტში

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command>

=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1390303&SecMode=1&DocId=651122&Usage=2 (ბოლოს ნანახია 28.4.2014).

²¹² Angela Diederichsen, Ansprüche naher Angehöriger von Unfallopfern, NJW 2013, 641 (647).

²¹³ შდრ. Diederichsen NJW 2013, 641 (647).

²¹⁴ AA Diederichsen NJW 2013, 641 (647, 648).

როდესაც ახლობელი თავად შეწყვეტს მუშაობას, რათა მძიმედ დაშავებულის მოვლა შეძლოს. ასეთ დროს გერმანულ სამართალს, იშვიათ შემთხვევებში, შეუძლია მესამე პირის მიმართ დამცავი ეფექტის მქონე ხელშეკრულების მეშვეობით უზრუნველყოს ოჯახის წევრების ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნები. თუმცა ამის წინაპირობა ისაა, რომ განსაკუთრებული კავშირიდან მომდინარე საფრთხე სპეციფიკურად არაპირდაპირ დაზარალებულის ინტერესისკენ იყოს მიმართული, ან არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა ხელშეკრულებით იყოს შეთანხმებული.²¹⁵

ყველა სხვა შემთხვევაში, გსკ-ის 843 I პარაგრაფის საფუძველზე მხოლოდ უშუალო დაზარალებულის გაზრდილი დამატებითი საჭიროებები ანაზღაურდება. ფრანგულ სამართალს კი თავისი გენერალური დათქმის მეშვეობით ყოველთვის შეუძლია ახლობლების ზიანის ანაზღაურება.²¹⁶ საკითხის როგორი გადაჭრა უფრო ხელსაყრელია უშუალო დაზარალებულისა და მისი ოჯახის წევრებისათვის, დამოკიდებულია ცალკეულ შემთხვევაზე. თუმცა ფრანგული მიდგომის საწინააღმდეგოდ შეიძლება იმის თქმა, რომ ოჯახის წევრების პატივსაცემი, მაგრამ უაღრესად პირადული გადანაცვები, რომ მუშაობას თავი დაანებონ დაზარალებულის სასიკეთოდ, ზიანის მიმცენებელს ზედმეტად მძიმე ფინანსურ ტვირთად აწევს.

დ) მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლების რეგრესული მოთხოვნები

როგორც ფრანგულ, ისე გერმანულ სამართალში, უშუალო დაზარალებულის ან მისი ახლობლების ზიანის შემსრულებლებისათვის შესაძლებელია მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლების ჩართვა.²¹⁷ აღნიშნულ პირებს, ძირითადად, განეკუთვნებიან მზღვეველი და დამსაქმებელი, რომლებმაც დაზარალებულის შემდეგ უშუალო დაზარალებულს ან მისი ოჯახის წევრებს უნდა გაუწიონ დახმარება. სამართლის

ორივე სისტემა მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლებს ზიანის მიმცენებლის მიმართ აძლევს რეგრესული მოთხოვნის დაყენების შესაძლებლობას.²¹⁸ თუმცა სამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით, მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლები, ასეთ შემთხვევაში, მოითხოვენ არა საკუთარი არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურებას, არამედ მათი მომსახურების მიმღებისთვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას, რომელთა სამართლებრივ პოზიციაშიც ისინი ცესიის ძალით გადადიან,²¹⁹ მაგრამ ფუნქციურად საქმე ეხება მხოლოდ იმას, რომ მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებელი არ უნდა იყოს ის, ვისაც ზიანი საბოლოოდ დაანება ტვირთად: კანონისმიერი ცესიის არსებითი საფუძველი მესამე პირთა ვალდებულების შემსრულებლის მიერ განეული მომსახურებაა. ამდენად, საგნობრივად სწორედ რომ არაპირდაპირი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნასთან გვაქვს საქმე.²²⁰ ამ ნაწილში გერმანულ და ფრანგულ სამართალს შორის არ არსებობს რაიმე არსებითი განსხვავება.

ე) პარტნიორის არაპირდაპირი ზიანი საზოგადოების წილების გაუფასურების გამო

შედეგობრივი მსგავსება ნაწილობრივ არსებობს საზოგადოების პარტნიორთან, როგორც არაპირდაპირ დაზარალებულებთან, დაკავშირებით: საზოგადოების დაზარალების საფუძველზე წილების გაუფასურების ანაზღაურების შესაძლებლობას არც ერთი სამართლის სისტემა არ ითვალისწინებს.²²¹ საზოგადოების პარტნიორის პირველადი დაზიანებისა და ამით განპირობებული საზოგადოების არაპირდაპირი ზიანის შემთხვევაში (პარტნიორის სასარგებლო გამჭოლი პასუხისმგებლობა), გერმანულ სამართალს განსხვავებული მიდგომა აქვს.²²² ამ შემთხვევაში, ფრანგული სამართლის სასარგებლოდ მეტყველებს მისი სტაბილური მიდგომა, რომლის მიხედვითაც გაუფასურებით გამოწვე-

²¹⁵ იხ. ზემოთ II. 1. ბ) აა).

²¹⁶ იხ. ზემოთ III. 2. ბ) აა).

²¹⁷ იხ. ზემოთ II. 2. გ), III. 3. ბ).

²¹⁸ იხ. ზემოთ II. 2. გ), III. 3. ბ).

²¹⁹ იხ. ზემოთ II. 2. გ), III. 3. ბ).

²²⁰ იხ. ზემოთ II. 2. გ), III. 3. ბ).

²²¹ იხ. ზემოთ II. 3. ბ) აა), III. 3. დ).

²²² იხ. ზემოთ II. 3. ბ) ბბ), III. 3. დ).

ული ზიანი ყოველთვის მხოლოდ საზოგადოების ზიანად მიიჩნევა. გერმანულმა სამართალმა საზოგადოების პარტნიორს წილის გაუფასურება იმიტომ „უნდა“ აუნაზღაუროს, რომ საზოგადოებას, როგორც თავის მხრივ მხოლოდ არაპირდაპირ დაზარალებულ პირს, ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება არ გააჩნია; ფრანგულ სამართალში კი საზოგადოებას ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება ამ შემთხვევაშიც აქვს.

ვ) ზიანი სხვა კრედიტორებისა, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან ახლობელ პირთა წრეს

უშუალოდ დაზარალებული პირის დამსაქმებელს, დასაქმებულს, კლიენტს, ბიზნეს-პარტნიორსა და სხვა კრედიტორებს, გერმანული სამართლის მიხედვით, კატეგორიულად არ შეუძლიათ მოთხოვნის დაყენება,²²³ თუკი ადგილი არ აქვს მოთხოვნის შემცველ იშვიათ სახელშეკრულებო შეთანხმებას,²²⁴ მესამე პირისკენ მიმართული დამცავი ნორმის დარღვევას ანდა განზრახ ამორალური ზიანის მიყენების შემთხვევას.²²⁵

ფრანგულ სამართალში ეს სხვაგვარადაა. როგორც წესი, ყველას, ვინც მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედების შედეგად დაზარალდა, მიუხედავად იმისა, ეს ზიანი პირდაპირია თუ არაპირდაპირი, ზიანის მიმყენებლისგან შეუძლია ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა.²²⁶ შემზღუდველ კრიტერიუმს წარმოადგენს დაცვითი მიზნით შევსებადი ნიშანი ზიანის უშუალოებისა (*directe*).²²⁷ გარდა „proches“-ისა, რაც სოციალური გაგებით ახლობლებს ნიშნავს და რომლებზედაც ზემოთაც იყო საუბარი,²²⁸ ზიანის ანაზღაურების მიღების შესაძლებლობა ეძლევათ დასაქმებულებსაც, რომლებმაც დამსაქმებლის პირდაპირი ზიანის გამო არაპირდაპირი ზიანი განიცადეს.²²⁹ სხვა კრედიტორები მხოლოდ იშვიათ შემთხვევაში იღებენ ზიანის ანაზღაურებას.²³⁰

ამ შემთხვევაში, შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ გერმანული სამართალი გაცილებით მაღალ სამართლებრივ უსაფრთხოებას გვთავაზობს, ვიდრე ფრანგული, რადგან გერმანული კანონი მოთხოვნის უფლების მქონე პირთა წრეს გაცილებით მკაცრად ზღუდავს, ვიდრე ფსკ-ის 1382-ე მუხლი. როგორც უკვე ითქვა,²³¹ ფრანგული სამართლის მიდგომები ცალკეულ შემთხვევაში, გერმანულთან შედარებით, გაცილებით მეტადაა დამოკიდებული მოსამართლის „სიბრძნეზე“ („sagesse“).²³² მართალია, სასამართლო პრაქტიკას არ ჩამოუყალიბებია აბსტრაქტული სამართლებრივი ნორმები, მაგრამ პრაქტიკის კვალდაკვალ შეიძლება ითქვას, რომ იმ პირების ზიანის ანაზღაურების სარჩელები, რომლებიც არ წარმოადგენენ „proches“-ს ან დასაქმებულებს, ნაკლებად პერსპექტიულია.²³³ ამგვარად ის, რომ თითქოს ფრანგული სამართალი ნაკლებ სამართლებრივ უსაფრთხოებას გვთავაზობს, ვიდრე გერმანული, მართებული არ არის.

მიუხედავად ამისა, სხვადასხვა კრედიტორისა და დაზარალებულთა ჯგუფების მიმართ განსხვავებული მიდგომა ერთგვარ თვითნებობას წარმოადგენს. თითქმის შეუძლებელია იმის დოგმატურად დასაბუთება, თუ რის გამო უნდა იყოს დასაქმებულის ზიანი *dommage certain et personnel*, ხოლო დამსაქმებლის კი – არა; როგორც ჩანს, დასაბუთება ფრანგულ სასამართლოებსა და სამართალმცოდნეებს არც უცდიათ. ამიტომ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნების უფლების მქონე პირთა წრის ძირითადად უშუალო დაზარალებულით შემოფარგვლა, როგორც ამას „მცირე“ გენერალური დათქმები აკეთებენ, ჰარმონიზებულ დელიქტურ სამართალში უპირატესობას იმსახურებს.

2. არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება

წმინდად არაპირდაპირ დაზარალებულისთვის არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების

²²³ იხ. ზემოთ II. 1. ა), II. 2. ა).

²²⁴ იხ. ზემოთ II. 1. ბ) აა).

²²⁵ იხ. ზემოთ II. 2. ა).

²²⁶ იხ. ზემოთ III. 2. ა).

²²⁷ იხ. ზემოთ III. 2. ბ) აა).

²²⁸ იხ. ზემოთ III. 2. ბ) აა).

²²⁹ იხ. ზემოთ III. 2. ბ) აა).

²³⁰ იხ. ზემოთ III. 2. ბ) აა).

²³¹ იხ. ზემოთ III. 2. ბ) აა).

²³² *Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck* (Fn. 7) Rn. 221.

²³³ იხ. ზემოთ III. 2. ბ) აა).

მოთხოვნები გერმანულ სამართალში თითქმის სრულიად გამორიცხულია.²³⁴ განსაკუთრებულ მძაფრ შემთხვევებში (შოკით მიყენებული ზიანი) მართლმსაჯულება აღიარებს არაპირდაპირ დაზარალებულის პირადი სამართლებრივი სიკეთის დარღვევას.²³⁵ ამ ფარგლებში შესაძლებელია მორალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა.²³⁶ ფრანგულ სამართალში კი, პირიქით, აღიარებულია ოჯახის წევრებისა და სხვა „proches“-ების მიერ მორალური ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა.²³⁷ მკვლევლობის შემთხვევაში, ეს შეესაბამება ევროსაბჭოს 1975 წლის 14 მარტის № (75) 7 რეზოლუციის მე-19 პუნქტს.²³⁸ ეს ასევე შეესაბამება სამართლიანობასაც,²³⁹ რითაც ფრანგული სამართალი, ამ შემთხვევაში, მისასალმებელ შედეგებამდე მიდის.

ახლობლების მორალური ზიანის ანაზღაურების საწინააღმდეგო არგუმენტი, რომ თითქოსდა ტკივილის ფულით შეფასება შეუძლებელია,²⁴⁰ შეიძლება გვეთქვას კიდურების დაკარგვის გამო გამოწვეულ ტკივილზეც, რის გამოც გსკ-ის 253 I, II პარაგრაფი 1 რა თქმა უნდა, ითვალისწინებს კომპენსაციას. აქედან გამომდინარე, ჰარმონიზებულ დელიქტურ სამართალში მისასალმებელი იქნებოდა ახლობელთა მორალური ზიანის ფულადი ანაზღაურების დამკვიდრება. საფრანგეთში ნაწილობრივ გაკრიტიკებული ნორმის უსაზღვრო გაფართოების თავიდან ასაცილებლად, არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების უფლება უნდა ჰქონდეთ მხოლოდ იმ პირებს, რომლებიც ევროპის საბჭოს ზემოთ ციტირებული რეზოლუციის მე-19 პუნქტში არიან დასახელებულნი (მსხვერპლის მამა, დედა, მეუღლე, დანიშნული პირი, შვილები). მამა და დედა გულისხმობს მშობლებს სამართლებრივი გაგებით, ვინაიდან გსკ-ის 1755 I 1 პარაგრაფის თანახმად, შვილად აყვანის შემთხვევაში, ბავშვის ნათესაური კავშირი უწინდელ ნათესავებთან წყდება და, ჩვეულებრივ, ნორმის მე-2

წინადადებით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგები დგება.

იგივე ეხება ახლობლების მორალური ზიანის ანაზღაურებას უშუალო დაზარალებულის გადარჩენის შემთხვევაში. ზემოთაღნიშნული რეზოლუციის 13-ე პუნქტით ევროსაბჭო წინაპირობის სახით ითხოვს,²⁴¹ რომ ახლობლების ფსიქიკური ტკივილი საკმაოდ მძიმე იყოს, გარდა ამისა, კომპენსაციის მიღებაზე უფლებამოსილი პირების წრე აქ მსხვერპლის მამით, დედითა და მეუღლით შემოიფარგლება. ამგვარი რეგულირების ჰარმონიზებულ დელიქტურ სამართალში გადმოტანის საწინააღმდეგოდ არაფერი მეტყველებს, თუმცა გაუგებარია, რატომ არ უნდა იყვნენ ასევე მსხვერპლთან დანიშნული პირი ან მისი შვილები ანაზღაურების მიღებაზე უფლებამოსილნი. ამგვარი მონესრიგების პირობებში, მოსალოდნელი არაა ფრანგულ სამართალში გაკრიტიკებული არამატერიალური ზიანის „პანდორას ყუთი“, რაც ანაზღაურების უფლების მქონეთა ფართო წრეს უკავშირდება.²⁴²

3. შეჯამება

(1) სამომავლო ჰარმონიზებულ ვალდებულებით სამართალში უპირატესობას იმსახურებს „მცირე“ გენერალური დათქმების სისტემა, როგორიც გერმანულ სამართალშია. წმინდად არაპირდაპირ დაზარალებულებს მხოლოდ გარკვეულ შემთხვევებში უნდა შეეძლოთ თავიანთი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა.

(2) მოკლულის ახლობლებს ზიანის მიმყენებლის მიერ უნდა აუნაზღაურდეთ მიუღებელი სარჩო, თუკი გარდაცვლილს ახლობელთა რჩენის კანონისმიერი ვალდებულება ჰქონდა. ეს შეესაბამება გსკ-ის 844 II პარაგრაფს.

(3) სხეულის მძიმე დაზიანების შემთხვევებში, უნდა ანაზღაურდეს მხოლოდ უშუალოდ დაზარალებულის გაზრდილი საჭიროებები და არა

²³⁴ იხ. ზემოთ II. 3. ა).

²³⁵ იხ. ზემოთ II. 2. დ), II. 3. ა).

²³⁶ იხ. ზემოთ II. 3. ა).

²³⁷ იხ. ზემოთ III. 3. გ).

²³⁸ შდრ. ზემოთ IV. 1. ბ).

²³⁹ შდრ. Christian Huber, Kein Angehörigenschmerzensgeld de lege lata – Deutschland auch künftig der letzte Mohikaner in Europa oder ein Befreiungsschlag aus der Isolation, NZV 2012, 5 (10).

²⁴⁰ Angela Diederichsen, Angehörigenschmerzensgeld „Für und Wider“, DAR 2011, 122 (123) (Deutsches Autorecht); შდრ. Gerhard Wagner, Gutachten 66. DJT (2006), Band I, S. A 1, A 63.

²⁴¹ იხ. ზემოთ IV. 1. ბ), ასევე ამ პუნქტის პირველი აბზაცი.

²⁴² Malaurie/Aynès/Stoffel-Munck (Fn. 7) Rn. 248; იხ. ზემოთ III. 3. გ).

ოჯახის წევრთა და სხვა ახლობელთა მიერ დაზარალებულის მოვლისათვის გაწეული მომსახურება; ეს შეესაბამება გსკ-ის 843-ე პარაგრაფს.

(4) თუკი ანაზღაურებას მესამე პირები იხდიან, მათ, როგორც ამას ითვალისწინებს ფრანგული და გერმანული სამართალი, უნდა შეეძლოთ გაწეული მომსახურების ოდენობით თანხის მოთხოვნა რეგრესის გზით ზიანის მიმყენებლისგან.

(5) საზოგადოების მიერ გაცდილი ზიანის გამო, პარტნიორთა წილის გაუფასურების კომპენსაციის მოთხოვნა თავად პარტნიორებს არ უნდა შეეძლოთ. ეს პრინციპი იმ შემთხვევაშიც უნდა მოქმედებდეს, როდესაც საზოგადოების ზიანი, თავის მხრივ, წარმოადგენს პარტნიორის უშუალო დაზარალებით გამოწვეულ რეფლექსურ ზიანს. თუმცა, პარტნიორებს უნდა შეეძლოთ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა საზოგადოების სასარგებლოდ. ამგვარი გადაწყვეტა

ფრანგულ მიდგომას შეესაბამება.

(6) იმ სხვა კრედიტორების სუფთა არაპირდაპირი ზიანი, რომლებიც არც ნათესავები არიან და არც ახლობლები (მაგ., დამსაქმებელი, დასაქმებული, კლიენტი ან ბიზნეს-პარტნიორი), არ უნდა ექვემდებარებოდეს ანაზღაურებას, მსგავსად გერმანული სამართლის მოწესრიგებისა.

(7) გერმანული სამართლის მსგავსად, არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება მხოლოდ მას უნდა შეეძლოს, ვინც „მცირე გენერალური დათქმების“ გაგებით თავად წარმოადგენს დაზარალებულს. მაგრამ, ფრანგული სამართლის მსგავსად, მკვლელობის ან მძიმე დაზიანების შემთხვევაში, ახლობლებსაც უნდა შეეძლოთ გაცდილი სულიერი ტკივილის გამო ზიანის ანაზღაურების მიღება. კომპენსაციის მიღებაზე უფლებამოსილ პირთა წრეში უნდა მოიაზრებოდეს მსხვერპლის მამა, დედა, მეუღლე, დანიშნული პირი და შვილები.